

การรับรู้เรื่องการบริหารจัดการน้ำในพื้นที่ชลประทานอ่างเก็บน้ำห้วยเลิศ

เชิญขวัญ แซ่มประสพ

รายงานการค้นคว้าอิสระนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร

วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (การจัดการสิ่งแวดล้อม)

คณะบริหารการพัฒนาสิ่งแวดล้อม

สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

2564

รายงานการค้นคว้าอิสระ : การรับรู้เรื่องการบริหารจัดการน้ำในพื้นที่ชลประทาน
อ่างเก็บน้ำห้วยเลิศ

โดย : นางสาวเชิญขวัญ เข้มประสพ

คณะบริหารการพัฒนาสิ่งแวดล้อม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ อนุมัติให้รายงาน
การค้นคว้าอิสระฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต
(การจัดการสิ่งแวดล้อม)

รองศาสตราจารย์

(ดร.วิชชุดา สร้างเอี่ยม)

อาจารย์ที่ปรึกษา

รองศาสตราจารย์

(ดร.ภักพงษ์ พจนารถ)

คณบดีคณะบริหารการพัฒนาสิ่งแวดล้อม

วันที่ 27 ก.ค. 65

บทคัดย่อ

ชื่อรายงานการค้นคว้าอิสระ	การรับรู้เรื่องการบริหารจัดการน้ำในพื้นที่ชลประทานอ่างเก็บน้ำห้วยเลิศ
ชื่อผู้เขียน	นางสาวเชิญขวัญ แซ่มประสพ
ชื่อปริญญา	วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (การจัดการสิ่งแวดล้อม)
ปีการศึกษา	2564

การศึกษานี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ ๑) เพื่อศึกษาการรับรู้เรื่องการบริหารจัดการน้ำในภาคเกษตรกรรมของภาคส่วนที่เกี่ยวข้องกับการจัดการน้ำ กลุ่มจัดสรรน้ำของภาครัฐ กลุ่มรัฐท้องถิ่นและพัฒนาส่งเสริมการเกษตร และกลุ่มผู้ใช้น้ำ ๒) เพื่ออธิบายความแตกต่างของการรับรู้ระหว่างหลายภาคส่วน ๓) เสนอแนะแนวทางการสร้างความเข้าใจร่วมกันในการบริหารจัดการน้ำอย่างมีส่วนร่วมในทุกภาคส่วน เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาแบบสัมภาษณ์ และการสังเกต

ผลการศึกษา พบว่า การรับรู้เกี่ยวกับสิทธิในการเข้าถึงน้ำ พบความแตกต่างของการรับรู้ ขึ้นอยู่กับปัจจัยผู้รับในด้านประสบการณ์ เนื่องจากการรับรู้ของบุคคลเกิดขึ้น โดยอาศัยความรู้เดิมหรือประสบการณ์ที่สะสมในสมองเป็นเครื่องช่วยในการแปลความหมายของสิ่งที่รับรู้

การรับรู้เกี่ยวกับการจัดสรรน้ำและการบริหารจัดการน้ำ พบความแตกต่างของการรับรู้ขึ้นอยู่กับปัจจัยด้านประสบการณ์ เนื่องจากการรับรู้ของบุคคลเกิดขึ้น โดยอาศัยความรู้เดิมหรือประสบการณ์ที่สะสมในสมองเป็นเครื่องช่วยในการแปลความหมายของสิ่งที่รับรู้

การรับรู้เกี่ยวกับการปรับตัวต่อความไม่แน่นอนจากน้ำ พบความแตกต่างของการรับรู้ขึ้นอยู่กับปัจจัยด้านความสนใจ ความใส่ใจ และการเลือกที่จะรับรู้สิ่งเร้า สภาพแวดล้อมของมนุษย์มีสิ่งเร้าอยู่มากมาย ซึ่งสามารถกระตุ้นกระบวนการรับสัมผัสและการรับรู้ให้เกิดขึ้นได้อยู่ตลอดเวลา แต่บุคคลจะเลือกรับรู้สิ่งเร้าเฉพาะที่ตนมีความสนใจหรือให้ความใส่ใจก่อนเป็นอย่างแรก

การรับรู้เกี่ยวกับความเสี่ยงต่อการขาดแคลนน้ำ พบความแตกต่างทั้งสามกลุ่มมีความเห็นเดียวกันในมุมมองความเสี่ยงต่อการขาดแคลนน้ำจะมีมาก เนื่องจากสถานการณ์ภาวะโลกร้อน และมีการขยายตัวของเมืองที่เพิ่มมากขึ้น ข้อมส่งผลต่อความต้องการน้ำที่เพิ่มมากขึ้น ความแตกต่างของการรับรู้เกิดจากประสบการณ์เกี่ยวกับผลกระทบการขาดแคลนน้ำที่ผ่านมา

ABSTRACT

Title of Independent Study	Understanding of water management in an irrigated area at the universityThe reservoir at Huai lert.
Author	Miss chernkwan Champrasop
Degree	Degree Name: Master of Science Program in Environmental Management
Year	2021

The study's goal was to learn how to manage water in all sectors of agriculture. To explain differences in understanding between all the sections and proposed an effort to learn about management sector participation. This qualitative study examined data from interviews and observations.

As a result of the research findings, there is a difference in understanding of the right to use water, water allocation and management, and water orientation with uncertainty. This individual perception is influenced by experience and the environment.

As all three groups have the same viewpoint, they are assessing the perceived risk of water scarcity due to climate change and the expansion of the urban community as the causes of increased water use.

กิตติกรรมประกาศ

รายงานการค้นคว้าอิสระฉบับนี้สำเร็จลุล่วงได้โดยความกรุณาผู้มีพระคุณหลายท่าน โดยท่านแรก ผู้ศึกษาขอกราบขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.วิษชุดา สร้างเอี่ยม อาจารย์ที่ปรึกษา ผู้เสียสละเวลาอันมีค่าให้คำแนะนำปรึกษา รวมทั้งชี้แนะแนวทางการทำรายงานการค้นคว้าอิสระ บทความ และช่วยเหลือในการแก้ไขข้อบกพร่องด้วยความเอาใจใส่ ถัดมาขอขอบคุณ บริษัท ดีไวพลัส จำกัด ที่ช่วยให้การสนับสนุนในการศึกษาครั้งนี้ รวมทั้งขอบพระคุณ คณาจารย์ประจำ หลักสูตรการจัดการสิ่งแวดล้อม คณะบริหารการพัฒนาสิ่งแวดล้อมที่ให้ความเอ็นดู มอบความรู้ และประสบการณ์อันมีประโยชน์แก่ผู้ศึกษา

และสุดท้ายนี้ ผู้ศึกษาขอขอบพระคุณผู้มีอุปการคุณทุกท่านกับความสำเร็จของผู้ศึกษา ขอกราบขอบพระคุณครอบครัว ที่มอบความรักและความห่วงใย พร้อมทั้งให้การสนับสนุนมาตลอดจนสามารถสำเร็จลุล่วง และขอบคุณมิตรสหายและเพื่อนร่วมงานที่คอยเข้าอกเข้าใจและให้การช่วยเหลือแก่ผู้ศึกษาเสมอมา

เชิญขวัญ แซ่มประสพ

กรกฎาคม 2565

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ค
กิตติกรรมประกาศ	ง
สารบัญ	จ
สารบัญตาราง.....	ช
สารบัญรูป	ซ
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 ที่มาและความสำคัญ.....	1
1.2 คำถามวิจัย	2
1.3 วัตถุประสงค์ของการวิจัย	2
1.4 ขอบเขตการวิจัยวิจัย.....	2
1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	3
1.6 นิยามศัพท์เฉพาะ	3
บทที่ 2 แนวคิด ทฤษฎี และผลงานที่เกี่ยวข้อง	5
2.1 ทฤษฎีเกี่ยวข้องการรับรู้	5
2.2 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับทรัพยากรน้ำ.....	9
2.2.1 ความหมายที่เกี่ยวกับทรัพยากรน้ำ	9
2.2.2 คุณสมบัติและประโยชน์ของทรัพยากรน้ำ.....	10
2.2.3 การจัดการทรัพยากรน้ำ.....	13
2.3 แนวคิดการพัฒนาทรัพยากรน้ำเพื่อการเกษตร	14
2.3.1 สาเหตุความจำเป็นต้องมีการจัดการทรัพยากรน้ำในประเทศไทย.....	14
2.3.2 สักยภาพของพื้นที่ชลประทานในปัจจุบัน	15
2.3.3 การจัดการน้ำแบบบูรณาการ และการจัดการน้ำอย่างยั่งยืน.....	16
2.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	21

บทที่ 3 ระเบียบวิธีวิจัย.....	23
3.1 กรอบแนวคิดในการศึกษา.....	23
3.2 การออกแบบแนวคิดการศึกษา.....	26
3.2.1 ประเด็นในการศึกษา.....	26
3.3 วิธีการเก็บข้อมูล.....	32
3.3.1 การเก็บรวบรวมข้อมูล	32
3.3.2 การประมวลผลและการวิเคราะห์ข้อมูล	34
3.3.3 การตรวจสอบความน่าเชื่อถือได้ของข้อมูล	35
บทที่ 4 ผลการศึกษา	36
4.1 การรับรู้.....	36
4.1.1 ฝ่ายจัดสรรน้ำ.....	36
4.1.2 รัฐท้องถิ่นและส่งเสริมพัฒนาการเกษตร.....	40
4.1.3 กลุ่มผู้ใช้น้ำ.....	42
4.2 การเปรียบเทียบการรับรู้ของภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง.....	44
4.2.1 สิทธิในการเข้าถึงน้ำ.....	45
4.2.2 การจัดสรรน้ำและการบริหารจัดการน้ำ	46
4.2.3 การปรับตัวต่อความไม่แน่นอนจากน้ำ.....	46
4.2.4 ความเสี่ยงต่อการขาดแคลนน้ำ.....	47
บทที่ 5 บทสรุป.....	48
5.1 สรุปผลการศึกษา.....	48
5.1.1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการรับรู้ของภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง	48
5.1.2 ผลการวิเคราะห์การเปรียบเทียบการรับรู้ของภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง	49
5.2 อภิปรายผล.....	50
5.3 ข้อเสนอแนะ	52
5.3.1 ข้อเสนอแนะในการบริหารจัดการน้ำในพื้นที่.....	52
5.3.2 ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป	52
บรรณานุกรม	53
ประวัติผู้เขียน	55

สารบัญตาราง

หน้า

ตารางที่ 1 ประเด็นในการศึกษาและมิติที่ศึกษา.....	26
ตารางที่ 2 ตารางผู้ให้ข้อมูลสำคัญ	33
ตารางที่ 3 เปรียบเทียบการรับรู้ของภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง.....	44

สารบัญรูป

หน้า

ภาพที่ 1	กรอบแนวคิดในการศึกษา.....	25
ภาพที่ 2	แผนที่ตำบลสองห้อง อำเภอปากท่า จังหวัดอุตรดิตถ์.....	29
ภาพที่ 3	แนวทางสัมภาษณ์.....	33
ภาพที่ 4	เอกสารอินโฟกราฟฟิคสำนักงานทรัพยากรน้ำแห่งชาติ.....	37
ภาพที่ 5	ร่างโครงสร้างศูนย์บริหารจัดการน้ำส่วนหน้า.....	38
ภาพที่ 6	รายงานสถานการณ์น้ำและการบริหารจัดการน้ำ.....	38
ภาพที่ 7	สภาพอ่างเก็บน้ำที่ชำรุดและระบบชลประทาน.....	39
ภาพที่ 8	การคาดหมายลักษณะอากาศใน 7 วันข้างหน้า กรมอุตุนิยมวิทยา.....	40
ภาพที่ 9	ภาพข่าวการลงพื้นที่ของเกษตรกรอำเภอปากท่า.....	42
ภาพที่ 10	ภาพบรรยากาศการสัมภาษณ์เกษตรกรในพื้นที่.....	43

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญ

ปัจจุบันจังหวัดอุดรดิตถ์ มีพื้นที่ประมาณ 7,842.27 ตารางกิโลเมตร หรือ 4,901,421 ไร่ จากข้อมูลของกรมพัฒนาที่ดิน จังหวัดอุดรดิตถ์ มีพื้นที่เสี่ยงภัยแล้งประมาณ 7,443.16 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 4,651,974 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 94.91 ของพื้นที่ทั้งหมด โดยอำเภอฟากท่าพบว่าพื้นที่เสี่ยงภัยแล้ง ประมาณ 728.59 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 455,366 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 99.99 ของพื้นที่อำเภอทั้งหมด พื้นที่ตำบลสองห้อง ในอำเภอฟากท่าประสบปัญหาด้านทรัพยากรน้ำมาโดยตลอด มีประกาศให้อำเภอฟากท่า เป็นพื้นที่ประสบแล้งในหลายตำบล รวมถึงตำบลสองห้อง โดยเฉพาะบ้านชำบอน หมู่ที่ 4 ตำบลสองห้อง ต้องประสบปัญหาภัยแล้งและขาดแคลนน้ำอุปโภคบริโภคและการเกษตรต่อเนื่องเป็นเวลานาน ในฤดูแล้งต้องซื้อน้ำมาใช้

จากปัญหาข้างต้นจึงมีความจำเป็นที่จะต้องจัดหาแหล่งน้ำเพิ่มเติมศักยภาพแหล่งน้ำที่มีอยู่ เพื่อบรรเทาความเดือดร้อนของประชาชน แต่เนื่องจากสภาพพื้นที่ไม่เอื้ออำนวย และการบริหารจัดการในน้ำในพื้นที่ยังไม่มีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน เข้ามาแก้ปัญหาาร่วมกัน ขาดการรับรู้ความเข้าใจในการบริหารทรัพยากรน้ำ จึงเป็นอุปสรรคในการบริหารจัดการน้ำในพื้นที่อย่างมาก

แนวโน้มความรุนแรงของปัญหาด้านทรัพยากรน้ำรวมถึงปัญหาที่เกิดจากกระบวนการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ ที่ผ่านมามีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการพัฒนากระบวนการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ และสร้างการรับรู้ความเข้าใจให้สามารถแก้ไขปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ ประสิทธิภาพและเกิดความยั่งยืนในพื้นที่ โดยอาศัยกระบวนการจัดการที่เหมาะสมเน้นการมีส่วนร่วมจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง สร้างการรับรู้ความเข้าใจในการแก้ปัญหาด้านทรัพยากรน้ำร่วมกันอย่างบูรณาการ

จากที่มาความสำคัญดังกล่าว ดังนั้น ผู้ศึกษาได้สนใจศึกษากระบวนการรับรู้ของภาคส่วนที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการน้ำในพื้นที่ในปัจจุบัน ปัญหาจากการใช้ทรัพยากรน้ำ วิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อกระบวนการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง จากการใช้ทรัพยากร

น้ำจากทุกกลุ่มในพื้นที่ เพื่อพัฒนากระบวนการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำแบบบูรณาการในพื้นที่ โดย ผลการศึกษาจะนำไปสู่ความเข้าใจความแตกต่างของการรับรู้ระหว่างหลายภาคส่วน และค้นพบแนวทางการสร้างความเข้าใจร่วมกันในการบริหารจัดการน้ำอย่างมีส่วนร่วมที่สอดคล้องกับพื้นที่ที่สามารถ แก้ปัญหาจากการใช้ทรัพยากรน้ำได้อย่างเห็นผลชัดเจน

1.2 คำถามการวิจัย

1.2.1 ทำไมจึงเกิดความไม่เข้าใจระหว่างเกษตรกรในพื้นที่กับเจ้าหน้าที่ภาครัฐในการบริหารจัดการน้ำในพื้นที่

1.2.2 จะสามารถสร้างความเข้าใจร่วมกันและความร่วมมือในการบริหารจัดการน้ำในพื้นที่ได้อย่างไร

1.3 วัตถุประสงค์ของงานวิจัย

1.3.1 เพื่อศึกษาการรับรู้เรื่องการบริหารจัดการน้ำในภาคเกษตรกรรมของภาคส่วนที่เกี่ยวข้องกับการจัดการน้ำ กลุ่มจัดสรรน้ำของภาครัฐ กลุ่มรัฐท้องถิ่นและพัฒนาส่งเสริมการเกษตร และกลุ่มผู้ใช้น้ำ

1.3.2 เพื่ออธิบายความแตกต่างของการรับรู้ระหว่างหลายภาคส่วน

1.3.3 เสนอแนะแนวทางการสร้างความเข้าใจร่วมกันในการบริหารจัดการน้ำอย่างมีส่วนร่วมในทุกภาคส่วน

1.4 ขอบเขตการวิจัย

1.4.1 ด้านเนื้อหา : ศึกษาการรับรู้เรื่องการบริหารจัดการน้ำในภาคเกษตรกรรมของภาคส่วนที่เกี่ยวข้องกับการจัดการน้ำและแนวทางการสร้างความเข้าใจร่วมกันในการบริหารจัดการน้ำ ครอบคลุม การรับรู้ทั้งหมด 4 ด้าน ประกอบด้วย สิทธิในการเข้าถึงน้ำ การจัดสรรน้ำและการบริหารจัดการน้ำ การปรับตัวต่อความไม่แน่นอนจากน้ำ และความเสี่ยงต่อการขาดแคลนน้ำ

1.4.2 ด้านภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง : หน่วยชลประทาน หน่วยส่งเสริมการเกษตร หน่วยปกครองท้องถิ่น และเกษตรกร

1.4.3 ด้านพื้นที่ : การใช้ประโยชน์ที่ดินเกษตรกรรมจำแนกได้หลายกลุ่ม ได้แก่ นาข้าว ซึ่งมีมากที่สุด รองลงมา คือ ไม้ผล พืชไร่ และ ไม้ยืนต้น

1.4.4 ด้านเวลา : ครอบคลุมการบริหารจัดการน้ำ 10 ปีที่ผ่านมา และลงพื้นที่สัมภาษณ์ช่วงเดือนพฤษภาคม 2565

1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

การศึกษาครั้งนี้จะทำให้ทราบความแตกต่างของการรับรู้ระหว่างหลายภาคส่วน เพื่อเสนอแนะทางการสร้างความเข้าใจในการบริหารจัดการน้ำอย่างมีส่วนร่วมในทุกภาคส่วน

1.6 นิยามศัพท์เฉพาะ

การรับรู้ หมายถึง กระบวนการรวบรวมข้อมูลที่ได้รับจากประสาทสัมผัส และคัดเลือก จัดสรร รวมถึงทำความเข้าใจแก่สิ่งที่รับรู้เพื่อให้เข้าใจสิ่งแวดล้อม สิ่งที่บุคคลหนึ่งรับรู้อาจแตกต่างกับความ เป็นจริงหรือแตกต่างกับความจริงหรือแตกต่างกับการรับรู้ของบุคคลอื่น ขึ้นอยู่กับปัจจัยต่าง ๆ การรับรู้ แตกต่างกับการรับรู้คิด ซึ่งหมายถึง กระบวนการประมวลผลจากข้อมูลที่ได้จากการรับรู้และ ประสบการณ์ ดังเช่น การตัดสินใจ การให้เหตุผล การแก้ปัญหา การวางแผนและการปฏิบัติ ในงาน นี้จำอาศัยความหมายของการรับรู้เป็นหลักในการนิยามการรวบรวมข้อมูล ทำความเข้าใจ และตีความ ออกมาในรูปแบบการรับรู้ความเสี่ยงและการรับรู้ความสามารถในการปรับตัว

การรับรู้ความเสี่ยง หมายถึง การประเมินภัยที่จะเกิดขึ้นต่อตนเองของแต่ละบุคคล ในแง่ของ ความคาดการณ์ต่อการได้รับภัย และความคาดการณ์ต่อระดับความเสียหายที่จะเกิดขึ้น

การปรับตัว หมายถึง กระบวนการในการปรับเปลี่ยนวิถีการดำเนินชีวิตหรือการประกอบอาชีพ ต่อภูมิอากาศและผลกระทบที่เกิดขึ้นจริงหรือคาดว่าจะเกิดขึ้นจริง โดยการปรับตัวอาจทำเพื่อลดหรือ หลีกเลี่ยงความเสียหายหรือหาประโยชน์จากโอกาสที่จะเกิดขึ้น เช่นการปลูกพืชที่ใช้น้ำน้อยในช่วงฤดู แล้ง เพื่อลดความเสียหายจากการขาดน้ำ

การจัดการทรัพยากรน้ำ หมายถึง การป้องกันปัญหาที่จะเกิดขึ้นกับน้ำ และการนำน้ำมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการดำรงชีวิตมนุษย์

การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำแบบบูรณาการ หมายถึง กระบวนการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำตั้งแต่ การจัดหา การใช้ประโยชน์ การบำรุงรักษา การพัฒนา การป้องกัน การแก้ปัญหา การอนุรักษ์ การฟื้นฟู และการดำเนินการด้านอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยอาศัยผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจากการใช้ทรัพยากรน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำเป็นหลักในการบริหารจัดการปัจจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำไปสู่การแก้ปัญหาด้านทรัพยากรน้ำ และสร้างความยั่งยืนทั้งด้านสังคม วัฒนธรรม ด้านเศรษฐกิจและด้านทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ลุ่มน้ำ

การจัดสรรน้ำ หมายถึง กระบวนการ จัดการน้ำ ซึ่งโดยทั่วไปเกี่ยวข้องกับการจัดหาและพัฒนาการจัดสรรและใช้เพื่อวัตถุประสงค์ต่าง ๆ รวมตลอดถึงการอนุรักษ์และฟื้นฟูแหล่งน้ำให้คงอยู่และมีใช้อย่างยั่งยืนยาว รวมทั้งการแก้ไขปัญหาอันเกิดจากทรัพยากรน้ำทั้งด้านปริมาณและคุณภาพให้หมดไป

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาครั้งนี้ ศึกษาเรื่อง การรับรู้เรื่องการบริหารจัดการน้ำในพื้นที่ชลประทานอ่างเก็บน้ำ ห้วยเลิศ ผู้ศึกษาได้นำองค์ความรู้ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องมาใช้ประกอบการศึกษา อันจะนำไปสู่ความถูกต้อง สอดคล้องกับหัวข้อที่ทำการศึกษาอย่างชัดเจนและตรงประเด็น โดยแบ่งการศึกษาออกเป็น 4 หัวข้อตามลำดับ

- 2.1 ทฤษฎีเกี่ยวข้องกับการรับรู้
- 2.2 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับทรัพยากรน้ำ
- 2.3 แนวคิดการพัฒนาทรัพยากรน้ำเพื่อการเกษตร
- 2.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการรับรู้

2.1.1 ความหมายของการรับรู้

Rookes & Willson (2000, p. 115) กล่าวว่า การรับรู้ หมายถึง กระบวนการทางจิตวิทยาในการตีความของการรับสัมผัส กล่าวได้อีกอย่างว่าเป็นการแปลความหมายจากข้อมูลรับสัมผัสทางกายภาพสู่การตีความทางจิตวิทยาที่มีความหมาย

Piotrowski (2004, p. 760-762) กล่าวว่า การรับรู้ (perception) เป็นกระบวนการให้มีหมายและตีความสิ่งที่ได้รับจากการรับสัมผัส (sensation) ในกระบวนการรับสัมผัสรับสัมผัสของร่างกาย อันได้แก่ ตา หู จมูก ผิวหนัง และลิ้น รับจากสิ่งเร้าต่าง ๆ ข้อมูลสัมผัสเหล่านี้จะถูกส่งจากอวัยวะรับสัมผัสต่อไปยังสมอง ซึ่งทำความเข้าใจข้อมูลเหล่านี้ และให้ความหมายแก่สิ่งเร้าเช่น ความเจ็บ เป็นต้น

เดิมศักดิ์ คทวณิช (2546, P. 127) กล่าวว่า การรับรู้ คือ กระบวนการที่เกิดขึ้นภายหลังจากร่างกายผ่านกระบวนการรับสัมผัส เมื่อสิ่งเร้าทั้งหลายกระตุ้นอวัยวะรับสัมผัส ได้แก่ ตา หู จมูก ลิ้นและผิวหนัง พลังงานจาก สิ่งเร้าเหล่านั้นจะถูกส่งต่อไปยังเซลล์ประสาทและเปลี่ยนพลังงานให้กลายเป็นกระแสประสาท เพื่อส่งไปยังสมองเขตต่าง ๆ จากนั้นจึงแปลความหมายให้สามารถรู้และเข้าใจได้ว่าสิ่ง

เรานั้นคืออะไร เพื่อแสดงพฤติกรรมตอบสนองได้อย่างเหมาะสม โดยในการแปลความหมายของสมอง จะถูกต้อง ละเอียด และชัดเจนเพียงใด ขึ้นอยู่กับประสบการณ์เดิม ความรู้ที่สะสม ความจำ ความเชื่อ ทัศนคติ และค่านิยมที่แตกต่างกันในแต่ละบุคคล

George & Jones (2007, p. 110) กล่าวว่า การรับรู้ เป็นกระบวนการที่บุคคลคัดเลือกจัดสรร และตีความหมายสิ่งๆ ที่นำเข้ามาจากโสตสัมผัส เช่น การมองเห็น ได้ยิน สัมผัส รับกลิ่นและรส เป็นต้น เพื่อสร้างความหมายและจัดระเบียบสิ่งแวดล้อมของตน ทั้งสิ่งของ เหตุการณ์ และบุคคลอื่น

Robbins & Judge (2017, P. 209) กล่าวว่า การรับรู้ หมายถึง กระบวนการที่มนุษย์รวบรวม และตีความหมายจากความรู้สึกของประสาทสัมผัสเพื่อให้ความหมายแก่สิ่งแวดล้อมของตน โดยสิ่งๆ ที่บุคคลรับรู้สามารถแตกต่างอย่างมากจากความจริงเชิงวัตถุวิสัย ซึ่งเป็นความจริงที่เกิดขึ้นจริง

วิภาส ทองสุทธิ (2552, P. 100) กล่าวว่า การรับรู้ หมายถึง กระบวนการที่บุคคลจัดระเบียบและตีความความรู้สึกของตนเองเพื่อให้ความหมายแก่สิ่งแวดล้อม โดยบุคคลสามารถตีความแตกต่างจากความเป็นจริงได้

วิเชียร วิทยอุดม (2554) กล่าวว่า การรับรู้ หมายถึง การเลือกสรรและการจัดระเบียบของสิ่งๆ ที่แตกต่างกันไปตามแต่ละบุคคล แม้จะอยู่ในสถานการณ์เดียวกัน โดยขึ้นอยู่กับ การเลือกสรร จัดระเบียบและตีความข้อมูลที่ได้รับ

สามารถสรุปได้ว่า การรับรู้ หมายถึง กระบวนการรวบรวมข้อมูลที่ได้รับจากประสาทสัมผัส และคัดเลือก จัดสรร รวมถึงทำความเข้าใจแก่สิ่งๆ ที่รับรู้ เพื่อให้บุคคลเข้าใจในสิ่งแวดล้อมของตน โดยสิ่งๆ ที่บุคคลหนึ่งรับรู้ อาจแตกต่างกับความเป็นจริงหรือแตกต่างกับการรับรู้ของบุคคลอื่น ขึ้นอยู่กับปัจจัยต่าง ๆ ที่แตกต่างกันตามแต่ละบุคคล โดยจะกล่าวถึงปัจจัยดังกล่าวในส่วนถัดไป

2.1.2 ปัจจัยที่ส่งผลต่อการรับรู้

การที่บุคคลเกิดมุมมองต่อสิ่งหรือเหตุการณ์เดียวกันแตกต่างกันเป็นผลมาจากการรับรู้ที่แตกต่างกัน ซึ่งประกอบด้วยปัจจัยหลายอย่างที่มอิทธิพลบิดเบือนกระบวนการรับรู้ เดิมสก็ค คทวนิช (2546) ได้กล่าวถึงปัจจัยสำคัญดังกล่าว 2 ประการ คือ ปัจจัยในตัวบุคคลผู้รับรู้ ปัจจัยในสิ่งเร้าหรือเป้าหมายที่รับรู้ โดย วิเชียร วิทยอุดม (2554) และ วิภาส ทองสุทธิ (2552) ได้กล่าวถึงปัจจัยสำคัญที่เพิ่มมาอีกประการหนึ่ง นั่นคือ ปัจจัยในบริบทสถานการณ์ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1) ปัจจัยผู้รับรู้ (perceiver) การตีความเป้าหมายที่บุคคลมองเห็นได้รับอิทธิพลจากคุณลักษณะส่วนตัว เดิมส์คี้ ททวิช (2546) ได้กล่าวถึงคุณลักษณะของผู้รับรู้ที่มีผลต่อการรับรู้ประกอบด้วย

ความสมบูรณ์ของอวัยวะรับสัมผัส บุคคลที่มีอวัยวะรับสัมผัสในสภาพสมบูรณ์สามารถเกิดการรับรู้ที่ผิดพลาดน้อยกว่าบุคคลที่มีอวัยวะรับสัมผัสผิดปกติ

ประสบการณ์ (experience) เนื่องจากการรับรู้ของบุคคลเกิดขึ้น โดยอาศัยความรู้เดิมหรือประสบการณ์ที่สะสมในสมองเป็นเครื่องช่วยในการแปลความหมายของสิ่งที่รับรู้ ด้วยเหตุนี้ การรับรู้จะถูกต้องชัดเจน หรือผิดพลาดเพียงใดจึงขึ้นอยู่กับประสบการณ์ที่บุคคลมีอยู่รวมถึงประสบการณ์ที่แตกต่างกันของแต่ละบุคคลขึ้นอยู่กับวัยและการเรียนรู้จากสังคมด้วยเช่นกัน

ความต้องการในการรับรู้ (need) เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นก่อนที่บุคคลเกิดการรับรู้สิ่งใด ๆ เนื่องจากความต้องการในการรับรู้จะสร้างแรงจูงใจให้บุคคลเกิดการรับรู้สิ่งเร้านั้น ๆ

ความสนใจ (interest) ความใส่ใจ (attention) และการเลือกที่จะรับรู้สิ่งเร้า (Selection) สภาพแวดล้อมของมนุษย์มีสิ่งเร้าอยู่มากมาย ซึ่งสามารถกระตุ้นกระบวนการรับสัมผัสและการรับรู้ให้เกิดขึ้นได้อยู่ตลอดเวลา แต่บุคคลจะเลือกรับรู้สิ่งเร้าเฉพาะที่ตนมีความสนใจหรือให้ความใส่ใจก่อนเป็นอย่างแรก ดังนั้น การเลือกที่จะรับรู้สิ่งเร้าของบุคคลนั้นขึ้นอยู่กับปัจจัยความสนใจและความใส่ใจของบุคคล ตลอดจนคุณสมบัติบางประการของสิ่งเร้าว่าสามารถดึงดูดให้เกิดการรับรู้ได้มากเพียงใด โดยคุณสมบัติของสิ่งเร้าดังกล่าวจะกล่าวอย่างละเอียดในหัวข้อถัดไป

อารมณ์ (emotion) สภาวะอารมณ์ของบุคคลในขณะที่รับรู้สิ่งเร้ามีอิทธิพลต่อการแปลความหมายของข้อมูลที่ได้รับ โดยเมื่อบุคคลตกอยู่ในสภาวะอารมณ์เชิงลบ เช่น ความรู้สึกสับสน โกรธ หรือบ่นป่วน เป็นต้น หรืออยู่ในระหว่างฤทธิ์ของสารเสพติดและแอลกอฮอล์ ย่อมทำให้กระบวนการรับรู้ของบุคคลผิดพลาดจากการรับรู้ในขณะที่มีสภาวะอารมณ์ปกติ แจ่มใสร่าเริง และไม่มีฤทธิ์ของสารเสพติดเข้ามาเกี่ยวข้อง

ความคาดหวังต่อสิ่งเร้า (expectancy) บุคคลมักมีความคาดหวังต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งหรือสถานการณ์หนึ่งไว้ล่วงหน้า ซึ่งความคาดหวังเป็นปัจจัยที่ทำให้บุคคลเกิดความสนใจที่จะรับรู้สิ่งเร้าหรือสถานการณ์ดังกล่าว

สติปัญญา (intelligence) บุคคลผู้มีสติปัญญาสูงสามารถรับรู้สิ่งต่าง ๆ ได้อย่างลึกซึ้ง ซึ่งสามารถใช้เหตุผลและวิจารณ์ญาณวิเคราะห์สิ่งเร้าหรือสถานการณ์ต่าง ๆ ได้ดีกว่าบุคคลที่มีสติปัญญาต่ำกว่า

การให้คุณค่าต่อสิ่งที่รับรู้ (value) บุคคลจะมีความสนใจและใส่ใจมากขึ้นต่อสิ่งเร้าที่บุคคลให้คุณค่าและความสำคัญ

การถูกชักจูง (persuasion) บุคคลมักให้ความสนใจกับที่สิ่งบุคคล กลุ่ม หรือสังคมชักจูงรวมถึงสังคมยังมีส่วนให้เกิดความคล้อยตามในการรับรู้

นอกจากนี้ วิกาส ทองสุทธิ (2552) ได้กล่าวถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการรับรู้ที่ได้รวมถึง ทศนคติ (attitude) แนวโน้มที่บุคคลจะเข้าใจ (cognitive) ฐีสึก (affective) และแสดงออก (behavior) ต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งหรือเหตุการณ์หนึ่ง ซึ่งส่งผลต่อการแปลความหมายของข้อมูล และสิ่งจูงใจ (motive) คือ แรงจูงใจของบุคคลที่กระตุ้นความต้องการหรือกระตุ้นพฤติกรรมของบุคคล

2) ปัจจัยของสิ่งเร้าหรือเป้าหมายที่รับรู้ (target) คุณลักษณะของสิ่งเร้าหรือเป้าหมายมีผลต่อสิ่งที่บุคคลรับรู้ เนื่องจากบุคคลไม่ได้รับรู้สิ่งเร้าโดยการแยกออกมาอยู่จากสิ่งอื่น ๆ ที่อยู่โดยรอบหรือเป็นองค์ประกอบของสิ่งเร้า แต่จะมองรวมในความสัมพันธ์ระหว่างเป้าหมายและปัจจัยที่อยู่เบื้องหลังหรือภูมิหลังของสิ่งเร้า (เดมส์ค็อก คทวณิช 2546) กล่าวถึงคุณลักษณะของสิ่งเร้าว่า ประกอบด้วย

ขนาด (size) ขนาดของสิ่งเร้าที่ใหญ่กว่าสร้างความสนใจให้เกิดการรับรู้มากกว่าสิ่งที่มีขนาดเล็ก ความเข้มข้น (intensity) ความเข้มข้นของสิ่งเร้าทำให้เกิดการรับรู้มากขึ้น เช่น ความเข้มของสี การสัมผัสอย่างรุนแรง ความจ้าของแสง การเกิดฝนตกหนักเป็นระยะเวลาหลายวัน เป็นต้น

ความแตกต่าง หรือ ความตรงกันข้ามกัน (different or contrast) สิ่งเร้าที่มีความแตกต่างจากพื้นหลังหรือสิ่งอื่นรอบข้าง หรือแตกต่างกับการคาดการณ์ของบุคคล สามารถกระตุ้นความสนใจให้เกิดการรับรู้ โดยยังมีความแตกต่างมากสามารถทำให้เกิดการรับรู้ได้มากขึ้น

การเคลื่อนไหว (motion) สิ่งเร้าที่มีการเคลื่อนไหวจะได้รับความสนใจให้เกิดการรับรู้มากกว่าสิ่งที่อยู่นิ่ง

การเกิดซ้ำ (repetition) สิ่งที่เกิดขึ้นหลายครั้งซ้ำกัน หรือมีความถี่ในการเกิดสูงจะสร้างความสนใจให้บุคคลรับรู้หรือเกิดการรับรู้ที่เร็วขึ้นมากกว่าสิ่งที่เกิดขึ้นเพียงครั้งเดียว

ความแปลกใหม่และความคุ้นเคย (novelty and familiarity) สิ่งที่มีความใหม่ก่อก่อให้เกิดความสนใจที่จะรับรู้และชวนขวยที่จะรับรู้มากกว่าสิ่งที่เคยพบเห็นเป็นประจำ (เดมส์ค็อก คทวณิช, 2546) แต่ในบางกรณี สิ่งเร้าหรือสถานการณ์ที่พบเห็นจนกลายเป็นที่คุ้นเคยอาจได้รับความสนใจให้รับรู้ได้เช่นกัน เช่น การสังเกตรับรู้บุคคลที่มีใบหน้าคล้ายคนที่รู้จัก เป็นต้น (วิเชียร วิทยอุดม, 2554)

3) บริบท หรือ สถานการณ์ (context or Situation) สิ่งแวดล้อมในขณะที่บุคคลมองเห็นสิ่งของ หรือเหตุการณ์ส่งผลต่อการรับรู้ (วิเชียร วิทยอุดม,2554) ได้กล่าวถึงคุณลักษณะของบริบทหรือ สถานการณ์ดังต่อไปนี้

ความเครียด (stress) การเกิดความเครียดจากสถานการณ์มีอิทธิพลขัดขวางความคิดและการรับรู้ของบุคคล โดยความเครียดที่สูงเพียงพอที่จะขัดขวางการรับรู้ที่ถูกต้องอาจมาจากความกดดัน ด้านเวลาหรือเหตุการณ์ภัยพิบัติ เป็นต้น

เวลา (timing) บุคคลอาจคุ้นเคยกับการรับรู้ข่าวในเวลาหรือสถานการณ์ที่เฉพาะแน่นอนซึ่งอาจส่งผลให้บุคคลละเลยข่าวสารที่ได้รับในเวลาหรือสถานการณ์ที่เปลี่ยนไปจากเดิม

กล่าวโดยสรุป คือ ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการรับรู้สามารถเกิดขึ้นได้ในตัวบุคคลผู้รับรู้ ในเป้าหมายที่รับรู้ และในบริบทหรือสถานการณ์ โดยปัจจัยด้านทัศนคติ อารมณ์ ประสบการณ์ ความต้องการ ความสนใจ สิ่งจูงใจ และความคาดหวังมีผลให้เกิดการรับรู้ที่แตกต่างกันในแต่ละบุคคล

2.2 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับทรัพยากรน้ำ

2.2.1 ความหมายที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรน้ำ

ทรัพยากรน้ำ หมายถึง แหล่งต้นตอของน้ำที่เป็นประโยชน์หรือมีศักยภาพที่จะก่อให้เกิดประโยชน์แก่มนุษย์ทรัพยากรน้ำมีความสำคัญเนื่องจากน้ำเป็นสิ่งจำเป็นแก่การดำรงชีวิตของสิ่งมีชีวิตทุกชนิด ได้มีการนำน้ำมาใช้ในด้านเกษตรกรรม อุตสาหกรรม บ้านเรือน นันทนาการและกิจกรรมต่าง ๆ รวมทั้งด้านสิ่งแวดล้อม น้ำที่มนุษย์นำมาใช้ในกิจกรรมต่าง ๆ ดังกล่าวนั้นจะเป็นน้ำจืด แต่น้ำจืดในโลกเรามีเพียงร้อยละ 2.5 เท่านั้น และปริมาณ 2 ใน 3 ของน้ำจืดจำนวนนี้เป็นน้ำแข็ง ในรูปของธารน้ำแข็ง และน้ำแข็งที่จับตัวกันอยู่ที่ขั้วโลก ทั้งสองขั้ว ปัจจุบันความต้องการน้ำมีมากกว่าน้ำจืดที่มีอยู่ในหลายส่วนของโลก และในอีกหลายพื้นที่ในโลกกำลังจะประสบปัญหา ความไม่สมดุลของอุปสงค์และอุปทานของน้ำในอนาคตอันไม่ไกลนัก กรอบปฏิบัติเพื่อการจัดสรรทรัพยากรน้ำให้แก่ผู้ใช้น้ำ (ในพื้นที่ที่มีกรอบปฏิบัติแล้ว) เรียกว่า "สิทธิการใช้น้ำ" (Water rights) (วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี,2556)

ทรัพยากรน้ำ หมายถึง ของเหลวเกิดจากการรวมตัวกันของก๊าซไฮโดรเจนและก๊าซออกซิเจน ในภาวะที่เหมาะสมหรือความหมายในลักษณะเป็นทรัพยากรธรรมชาติ หมายถึง สิ่งนำมาใช้อุปโภค

บริโภค ชำระล้างร่างกาย ใช้ในการเพาะปลูก การเกษตรกรรม อุตสาหกรรม การคมนาคมทางน้ำ การผลิตพลังงาน ทรัพยากรน้ำยังเป็นทรัพยากรประเภทหนึ่งที่สามารถเกิดขึ้นทดแทนอยู่ตลอดเวลาเป็นวัฏจักร (ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2009)

2.2.2 คุณสมบัติและประโยชน์ของทรัพยากรน้ำ

1. แหล่งน้ำผิวดิน ได้แก่ น้ำจากแม่น้ำต่าง ๆ ลำน้ำธรรมชาติต่าง ๆ ห้วย หนองน้ำ คลอง บึง ตลอดจนอ่างเก็บน้ำ บริเวณดังกล่าวนับว่าเป็นแหล่งน้ำจืดที่สำคัญที่สุด น้ำจืดที่แช่แข็งอยู่ตามแอ่งน้ำบนผิวโลกมาจากน้ำฝน หิมะ การไหลซึมออกมาจากน้ำใต้ดินแล้ว ไหลไปรวมกันตามแม่น้ำ ลำคลอง ปริมาณน้ำที่มีอยู่ในแม่น้ำลำคลองของแต่ละแห่งบนพื้นโลกมีมากน้อยแตกต่างกันออกไป ลำน้ำอาจจะมียากในช่วงฤดูหนึ่งแต่ในช่วงฤดูอื่น ๆ ปริมาณน้ำจะลดน้อยลงไปทั้งนี้เนื่องจากปัจจัยสำคัญดังนี้ 1) สภาพความผันแปรของปริมาณน้ำฝน 2) ลักษณะภูมิประเทศ 3) โครงสร้างของดิน เท่าที่ผ่านมาแหล่งน้ำผิวดินเป็นทรัพยากรสาธารณะที่ไม่ต้องมีการซื้อขายจึงทำให้มีการใช้น้ำอย่างฟุ่มเฟือย ประกอบกับจำนวนประชากรซึ่งใช้น้ำสำหรับการอุปโภคบริโภคเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว กิจกรรมอุตสาหกรรมและเกษตรกรรม ซึ่งใช้น้ำในกระบวนการผลิตเป็นจำนวนมาก และส่วนใหญ่ไม่มีการนำน้ำที่ใช้แล้วกลับไปใช้อีก แต่จะระบายน้ำทิ้งลงสู่แหล่งน้ำโดยตรง ซึ่งทำให้เกิดภาวะขาดแคลนน้ำ เช่นเดียวกับคุณภาพของน้ำผิวดินก็เสื่อมโทรมลงอย่างเห็นได้ชัด ภาครัฐบาลและเอกชนได้ตระหนักถึงความสำคัญในเรื่องนี้ จึงมีแนวคิดที่จะพัฒนาแหล่งน้ำผิวดิน

2. แหล่งน้ำใต้ดิน (Underground water) น้ำใต้ดินเกิดจากน้ำผิวดินซึมผ่านดินชั้นต่าง ๆ ลงไปถึงชั้นดินหรือหินที่น้ำซึมผ่านไม่ได้ (Impervious rock) น้ำใต้ดินนี้จะไปสะสมตัวอยู่ระหว่าง ช่องว่างของเนื้อดิน โดยเฉพาะชั้นดินเป็นกรวด ทราย หิน ปริมาณของน้ำที่ขังอยู่ในชั้นของดินหรือ ชั้นของหินดังกล่าวจะค่อย ๆ เพิ่มปริมาณของน้ำที่ขังอยู่ในชั้นของดินหรือชั้นของหินดังกล่าวจะ ค่อย ๆ เพิ่มปริมาณมากขึ้นในฤดูฝน และลดปริมาณลงในฤดูแล้ง ปกติน้ำใต้ดินจะมีการไหล (Run-off) ถ่ายเทระดับได้เช่นเดียวกับน้ำผิวดิน ในเขตชนบทได้อาศัยน้ำใต้ดินเป็นน้ำดื่ม เนื่องจากแหล่งน้ำใต้ดินเป็นแหล่งน้ำที่สะอาด โดยที่น้ำมาจากใต้ดินมาจากน้ำฝนที่ซึมผ่านการกรองของชั้นดิน หิน กรวด ทราย มาหลายชั้นแล้ว แหล่งน้ำใต้ดินมี 2 ประเภท 1) น้ำใต้ดินชั้นบนหรือน้ำใต้ดิน พบในชั้นดินตื้น ๆ น้ำจะขังตัวอยู่ระหว่างชั้นดินที่เนื้อแน่นเกือบไม่ซึมน้ำอยู่ไม่ลึกจากผิวดินมากนักน้ำใต้ดินประเภทนี้จะมีปริมาณมากในฤดูฝนและจะลดลงในฤดูแล้ง น้ำในชั้นนี้มีออกซิเจนละลายอยู่พอประมาณ จะมีสารแขวนลอย

อยู่มาก ความชุ่มชื้นมาก 2) น้ำบาดาลเป็นน้ำใต้ดินที่อยู่ลึกลงไป โดยซึมผ่านชั้นดินและชั้นหินต่าง ๆ ไปยังตัวอยู่ช่องว่างชั้นดินหรือชั้นหินซึ่งไม่ยอมให้น้ำผ่านไปได้อีก น้ำใต้ดินประเภทนี้เป็นน้ำใต้ดินที่แท้จริง เรียกว่า Underground water หรือที่เรียกว่าน้ำบาดาล น้ำบาดาลจะเป็นน้ำที่มีคุณภาพดี เพราะไหลผ่านชั้นดินและชั้นหิน ซึ่งหน้าที่คล้ายการกรอง น้ำธรรมชาติมีลักษณะเป็นระบบท่อประปาที่สมบูรณ์

3. แหล่งน้ำจากทะเล และมหาสมุทรเป็นแหล่งน้ำขนาดใหญ่ของวงจรรน้ำใน โลก ซึ่งหากขาดวงจรรดังกล่าว พื้นดินจะขาดความอุดมชุ่มชื้น ขณะเดียวกันกระแสน้ำในมหาสมุทรก็เป็นปัจจัยที่กำหนดสภาพภูมิอากาศอบอุ่นแทนที่จะเย็นมาก ๆ เหมือนกับพื้นที่อื่น ๆ ที่อยู่ใกล้เขตขั้วโลกเหนือ หรือกระแสน้ำเย็นเบงกิล่า ทำให้บริเวณชายฝั่งตะวันตกเฉียงใต้ของทวีปแอฟริกา กลายเป็นที่อุดมสมบูรณ์ด้วยแพลงก์ตอน ซึ่งเป็นอาหารสำหรับปลานานาชนิด เช่นเดียวกับขั้วโลกเหนือและขั้วโลกใต้มีกระแสน้ำเย็นและน้ำอุ่นมาบรรจบกันทำให้บริเวณดังกล่าวมีสารอาหารสมบูรณ์ มีแพลงก์ตอนพืชและแพลงก์ตอนสัตว์ ซึ่งเป็นอาหารของสิ่งมีชีวิตขนาดใหญ่จำนวนมาก มนุษย์ได้ใช้ ประโยชน์มากมายจากทะเล ไม่ว่าจะเป็นอาหารจำพวกโปรตีน การใช้เป็นเส้นทางคมนาคมที่สะดวกและประหยัด หรือทรัพยากรใต้ทะเลจำพวกน้ำมัน ก๊าซธรรมชาติ และแร่ธาตุอื่น ๆ ที่ขุดเจาะมาใช้ประโยชน์ เช่น เมแกนีส ดีบุก อย่างไรก็ตามแม้ว่าทะเลจะเป็นแหล่งน้ำขนาดใหญ่ สามารถใช้ประโยชน์ได้หลายอย่าง แต่เนื่องจากมีแร่ธาตุสะสมอยู่จำนวนมาก จึงทำให้น้ำทะเลมีรสเค็ม ดังนั้นบริเวณที่ขาดแคลนน้ำจืดที่อยู่ใกล้กับทะเล จึงพยายามนำน้ำทะเลมาแปรสภาพให้กลายเป็นน้ำจืดเพื่อใช้ในการอุปโภคและบริโภคในครัวเรือน กิจกรรมอุตสาหกรรม การชลประทาน แต่ค่าใช้จ่ายในการทำน้ำทะเลให้เป็นน้ำจืดนั้นราคาแพงกว่าการทำน้ำจืดให้บริสุทธิ์

4. แหล่งน้ำจากฟ้า น้ำจากฟ้าหรือน้ำฝน เป็นน้ำโดยตรงที่รับจากการกลั่นของไอน้ำในบรรยากาศ น้ำฝนเป็นแหล่งน้ำจืดที่สำคัญที่มนุษย์ใช้ในการอุปโภคบริโภคอีกชนิดหนึ่ง ในประเทศไทยพบว่า ปริมาณน้ำฝนที่ตกในแต่ละปีประมาณ 800,000 ล้านลูกบาศก์เมตร และเป็นน้ำท่า ประมาณ 200,000 ล้านลูกบาศก์เมตร ที่เหลือไหลลงสู่ใต้ดินและระเหยสู่บรรยากาศปริมาณน้ำที่สามารถที่เก็บกักไว้ได้ในรูปของอ่างเก็บน้ำ ทั้งที่เป็นของกรมชลประทานและการไฟฟ้าฝ่ายผลิต รวมกันประมาณ 60,000 ล้านลูกบาศก์เมตร (สถาบันวิจัยสภาวะแวดล้อม, 2536) ปริมาณน้ำจืดที่ได้ จากน้ำฝนในแต่ละบริเวณจะมากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับ 1) สภาพลมฟ้าอากาศ 2) ลักษณะภูมิ ประเทศ 3) ทิศทางของลม 4) ความสม่ำเสมอของฝนที่ตก 5) การกระจายของปริมาณน้ำฝน 6) อิทธิพลอื่น ๆ เช่น ฤดูกาล พื้นที่ป่าไม้

ประโยชน์ของทรัพยากรน้ำ

1. เพื่อการอุปโภคและบริโภค น้ำมีความจำเป็นสำหรับสิ่งมีชีวิตทุกชนิด ร่างกายของเราประกอบด้วยน้ำประมาณร้อยละ 60-70 โดยต้องใช้ในการดื่มประมาณ 2 ลิตรต่อวันและใช้ในการบริโภคประมาณ 3 ลิตรต่อวัน ร่างกายของเราใช้น้ำเพื่อพาสารอาหารไปยังเซลล์เพื่อรักษาโครงสร้างร่างกาย เพื่อการขับถ่ายของเสียและเพื่อระบายความร้อนจากร่างกาย นอกจากนี้เรายังใช้น้ำในการอุปโภคทั้งการทำความสะอาด ชักล้าง และกิจกรรมอื่นๆ องค์การสหประชาชาติประมาณการว่ามีประชากรโลกประมาณ 2,000,000 ล้านคนทั่วโลกที่ขาดแคลนน้ำใช้อย่างเพียงพอ

2. เพื่อการเกษตรกรรม การใช้น้ำในการเกษตรกรรมนั้นประมาณว่ามนุษย์ใช้น้ำเพื่อการเพาะปลูกร้อยละ 70 ของปริมาณน้ำที่มนุษย์ใช้ทั้งหมด เพื่อการผลิตธัญพืชสำหรับการบริโภค ส่วนน้ำที่ใช้สำหรับการเลี้ยงสัตว์แต่ละชนิดจะมีความแตกต่างกันไป เช่น โคนม ม้า หมู ไก่ ต้องการน้ำ 20,124,000 แกลลอนต่อตัวต่อวัน น้ำจึงมีความสำคัญมากในการผลิตอาหารของมนุษย์

3. เพื่อการอุตสาหกรรมน้ำเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับกระบวนการผลิตของโรงงาน อุตสาหกรรมทั้งในส่วนของการผลิตโดยตรง คือ เป็นส่วนประกอบของผลิตภัณฑ์ ล้าง วัสดุดิบหรือใช้ในกิจกรรมอื่น ๆ เช่น ใช้ในการล้างเครื่องจักร พื้นโรงงาน หล่อเย็น เป็นต้น อุตสาหกรรมแต่ละประเภทมีความต้องการน้ำในปริมาณและคุณภาพที่แตกต่างกันไป ดังกรณีของโรงงานอุตสาหกรรมการผลิตเบียร์ เซรามิก กระดาษ มีความจำเป็นต้องใช้ที่มีคุณภาพสูงคือ ปราศจากสิ่งปนเปื้อนต่าง ๆ จึงจะผลิตผลงานที่มีคุณภาพได้ดี

4. แหล่งทรัพยากร แหล่งน้ำเป็นแหล่งอาหารที่สำคัญของมนุษย์โดยเฉพาะในทะเลซึ่งนับเป็นแหล่งทรัพยากรที่ใหญ่ที่สุดในโลก อาหารจากทะเลเป็นอาหารที่สำคัญที่มนุษย์สามารถ นำไปใช้ประโยชน์ได้โดยไม่ต้องลงทุนและทะเลยังเป็นแหล่งเชื้อเพลิงและพลังงาน เช่น น้ำมันและก๊าซธรรมชาติ เป็นต้น

5. เพื่อการคมนาคมขนส่ง ในอดีตการขนส่งทางน้ำเป็นการขนส่งที่สำคัญของมนุษย์ แม้ในปัจจุบันก็ยังมีสำคัญอยู่โดยเฉพาะการขนส่งระหว่างประเทศ คือ การขนส่งทางทะเล เพราะสามารถขนส่งได้คราวละมาก ๆ และค่าใช้จ่ายยังถูกกว่าการขนส่งทางอากาศมากอีกด้วย สำหรับการขนส่งภายในประเทศนั้นการขนส่งทางน้ำก็ยังคงมีบทบาทสำคัญ โดยเฉพาะระยะทางไกล ๆ จะเสียค่าใช้จ่ายน้อยกว่าทางบก

6. เพื่อการสร้างพลังงานในการผลิตไฟฟ้า นั้น ค่าใช้จ่ายที่มาจากการผลิตโดยใช้กระแสน้ำนั้น จะต่ำที่สุด รวมทั้งมีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมน้อยกว่าการผลิตจากแหล่งพลังงานอื่น ๆ เช่น ถ่านหิน น้ำมัน นิวเคลียร์

7. เพื่อการนันทนาการ แหล่งกักเก็บน้ำหลายแห่งเป็นที่ท่องเที่ยวและพักผ่อนหย่อนใจของมนุษย์ เช่น ชายฝั่งทะเล ทะเลสาบ แม่น้ำ ลำคลอง น้ำตกและลำธาร เป็นต้น กิจกรรมของมนุษย์ที่เกี่ยวข้องเนื่องจากสถานที่เหล่านี้ เช่น การว่ายน้ำ ตกปลา พายเรือ เป็นต้น น้ำจึงเป็นส่วนหนึ่งในการดำรงชีวิต

2.2.3 การจัดการทรัพยากรน้ำ

ทรัพยากรน้ำ เป็นส่วนสำคัญในกลุ่มน้ำเนื่องจากพื้นที่ลุ่มน้ำแต่ละจะมีสายน้ำไหลผ่านแม่น้ำ ลำคลองต่าง ๆ ก่อนที่จะไหลลงแหล่งน้ำขนาดใหญ่ เช่น ทะเลสาบ หรือทะเลที่อยู่ในพื้นที่มหาสมุทรต่าง ๆ และตลอดจนพื้นที่ที่สายน้ำไหลผ่านถึงมีชีวิตทั้งหลายก็ได้อาศัยพื้นที่แต่ละลุ่มน้ำ ในการดำรงชีพ ดังนั้นการจัดการทรัพยากรน้ำต้องคำนึงถึงความมั่นคงและเพียงพอในการดำรงชีพ ของสิ่งมีชีวิตทั้งหลายที่ต้องเกื้อกูลวิถีชีวิตซึ่งกันและกัน โดยไม่ให้เกิดการขาดแคลนและคุณภาพ ของทรัพยากรน้ำ ต้องได้มาตรฐานตามเกณฑ์ ในการนำน้ำไปใช้การประกอบอาชีพ และอุปโภค บริโภคในดำรงชีวิต

2.2.3.1 ความหมายเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรน้ำ

เกษม จันทร์แก้ว (อ้างถึงในจิราภรณ์ หะยีปี, 2553: 25) ได้ให้ความหมายของการจัดการทรัพยากรน้ำว่า หมายถึง วิธีการดำเนินการในพื้นที่รับประโยชน์จากน้ำอย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งในด้านการจัดหา การพัฒนา การเก็บรักษาซ่อมแซมสิ่งสึกหรอให้คืนสู่สภาพ การฟื้นฟูแหล่งเสื่อมโทรมให้ใช้ประโยชน์ได้ต่อไป เพื่อให้สิ่งที่ดำเนินการนั้นบังเกิดผลอย่างยั่งยืนต่อมวลมนุษย์ และธรรมชาติ

ปธาน สุวรรณมงคล (อ้างถึงในจิราภรณ์ หะยีปี, 2553: 25) ให้ความหมายการจัดการทรัพยากรน้ำว่า เป็นวิธีการหรือกิจกรรมการดำเนินการที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาแหล่งน้ำ การจัดสรรน้ำ การป้องกันและแก้ไขภัยธรรมชาติด้านน้ำ และการป้องกันแก้ไขมลพิษทางน้ำ เพื่อให้สามารถใช้น้ำให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด

จิราภรณ์ หะยีปี (2553: 25) ได้ให้ความหมาย การจัดการทรัพยากรน้ำ เป็นการปฏิบัติเกี่ยวกับกิจกรรมการจัดหา การพัฒนา การจัดสรรและใช้ประโยชน์การป้องกันและฟื้นฟู มลภาวะทางน้ำ เพื่อให้ได้รับประโยชน์อย่างเสมอภาคและยั่งยืน

กล่าวโดยสรุปได้ว่า การจัดการทรัพยากรน้ำเป็น วิธีการปฏิบัติกิจกรรมที่เกี่ยวกับทรัพยากรน้ำ ทั้งในด้านการจัดการพัฒนาแหล่งน้ำ การเก็บรักษาซ่อมแซมสิ่งสึกหรอให้คืนสภาพ การบำบัด พื้นฟู แหล่งเสื่อมโทรมที่เกิดจากมลภาวะทางน้ำ การป้องกันและแก้ไขภัยธรรมชาติด้านน้ำและการป้องกัน แก้ไขมลพิษทางน้ำ เพื่อให้สามารถใช้ประโยชน์จากทรัพยากรน้ำได้อย่างมีประสิทธิภาพ เสมอภาคและ ยั่งยืน

2.3 แนวคิดการพัฒนาทรัพยากรน้ำเพื่อการเกษตร

2.3.1 สาเหตุความจำเป็นต้องการจัดการน้ำในประเทศไทย

2.3.1.1 เนื่องประชากรส่วนใหญ่ของประเทศ ประมาณร้อยละ 63.5 มีอาชีพ ทางการเกษตร ขณะที่ประเทศไทยมีพื้นที่ 320.7 ล้านไร่ เป็นพื้นที่ถือครองเพื่อการเกษตร ประมาณ 132.7 ล้านไร่ หรือ ร้อยละ 41.4 และมีแนวโน้มว่าจะขยายตัวเพิ่มขึ้น (พื้นที่การเกษตร มีความต้องการใช้น้ำสูง) แต่ใน สภาพปัจจุบัน โครงการชลประทานสามารถสนับสนุนภาคการเกษตร ได้เพียง 23.57 ล้านไร่ หรือ ประมาณร้อยละ 17.8 เท่านั้น ส่วนพื้นที่การเกษตรที่เหลืออีกร้อยละ 82.2 จะต้องพึ่งแต่น้ำฝนตาม ธรรมชาติ ซึ่งมีความไม่แน่นอน ส่งผลให้ฐานรายได้ภาคการเกษตร มีความไม่แน่นอนตามไปด้วย (วิชัย สุภาโส, 2552)

2.3.1.2 ประเทศไทยมีปริมาณฝนที่ตกผันแปรระหว่าง 800 - 4,400 มิลลิเมตร /ปี หรือเฉลี่ย ประมาณ 1,468 มิลลิเมตร / ปี โดยภาคใต้ตกมากที่สุด รองลงมาคือ ภาคกลาง ภาคอีสาน และภาคเหนือ ตามลำดับ หากคิดเป็นปริมาณน้ำฝนที่เกิดมีขึ้นในประเทศไทย จะเกิดมีขึ้นประมาณปีละ 760,000 ล้าน ลูกบาศก์เมตร โดยประมาณร้อยละ 71.7 จะระเหยกลับไปสู่อากาศ และไหลซึมลงใต้ดิน ส่วนอีกร้อย ละ 28.3 หรือประมาณ 215,000 ล้านลูกบาศก์เมตร จะกลายเป็นน้ำท่า (มวลน้ำที่ไหลไปมาอยู่บนดิน) โดยน้ำท่าในประเทศไทยนี้จะเกิดมีในฤดูฝน ถึงร้อยละ 92 และมีเหลืออยู่ในฤดูแล้งเพียงร้อยละ 8 เท่านั้น (ข้อมูลกรมชลประทาน อ้างถึงใน วิชัย สุภาโส, 2552) เนื่องจากความแตกต่างของสภาพภูมิ ประเทศ ปริมาณน้ำฝน ปริมาณน้ำท่า สภาพดิน การใช้ที่ดิน การเกษตรกรรม ฯลฯ ในแต่ละลุ่มน้ำ ทำให้ เกิดปัญหาที่แตกต่างกันไม่ว่าจะเป็นปัญหาเรื่องน้ำหลาก น้ำท่วม หรืออุทกภัย ในปัจจุบันเรื่องคุณภาพ น้ำ อันเนื่องมาจากน้ำเสียที่ทวีความรุนแรงเพิ่มขึ้น สร้างปัญหาให้ภาคการเกษตรขึ้นมากมาย

2.3.1.3 จากปริมาณน้ำท่าที่มีในประเทศไทยประมาณ 215,000 ล้านลูกบาศก์เมตร เราสามารถสร้างระบบกักเก็บในปัจจุบันได้เพียง 72,000 ล้านลูกบาศก์เมตร หรือเพียงร้อยละ 33.5 เท่านั้น ส่วนน้ำท่าที่เหลือ ก็จะไหลลงท้ายน้ำ และไหลลงสู่ทะเลไป บางครั้งน้ำท่าที่ไหลลงท้ายน้ำ ก็จะทำให้เกิดอุทกภัย ทำให้ผลผลิตทางการเกษตรเสียหาย ขณะที่น้ำชลประทานที่กักเก็บไว้ ก็ยังไม่เพียงพอที่จะสามารถสนับสนุนการใช้น้ำในภาคการเกษตรในฤดูแล้งได้ ทำให้ไม่สามารถใช้ที่ดินเพื่อทำการเกษตรในฤดูแล้งได้เต็มศักยภาพ ส่งผลให้เกษตรกรมีรายได้ลดลง (วิชัย สุภาโสศ, 2552)

2.3.2 ศักยภาพของพื้นที่ชลประทานในปัจจุบัน

2.3.2.1 โครงการชลประทานขนาดใหญ่ เป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพน้ำ ที่มีความอุดมสมบูรณ์ดีมาก สามารถพัฒนาให้เป็นพื้นที่การผลิต เพื่อตอบสนองความต้องการของตลาดขนาดใหญ่ หรือตลาดเพื่อการส่งออกเชิงปริมาณ (Mass Production Unit) ที่ดีมาก เกษตรกร มีการเกาะกลุ่มรวมตัว มีการพัฒนาวัฒนธรรม เรื่องการใช้น้ำที่มีศักยภาพ และมีประสิทธิภาพ ภาครัฐสามารถเข้าไปส่งเสริมอาชีพการเกษตร และแนะนำเทคโนโลยีการเกษตรที่เหมาะสม เพื่อเพิ่มศักยภาพการผลิตทางการเกษตรได้อย่างดี

2.3.2.2 โครงการชลประทานขนาดกลาง เป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพน้ำปานกลาง สามารถพัฒนาให้เป็นพื้นที่การผลิต เพื่อตอบสนองความต้องการของตลาดภายในประเทศ หรือ ตลาดเพื่อการส่งออกเชิงคุณภาพ (Quality Production Unit) ที่ดีมาก เกษตรกรมีการเกาะกลุ่ม รวมตัว มีการพัฒนาเรื่องการใช้น้ำที่มีศักยภาพ และมีประสิทธิภาพ ภาครัฐสามารถเข้าไปส่งเสริมอาชีพการเกษตร และแนะนำเทคโนโลยีการเกษตรที่เหมาะสม เพื่อเพิ่มศักยภาพในการผลิตทางการเกษตร ในเชิงคุณภาพได้อย่างดี แต่ควรตรวจสอบความเพียงพอของปริมาณน้ำ ดันทุนก่อนวางแผนการส่งเสริม

2.3.2.3 โครงการชลประทานขนาดเล็กและโครงการสูบน้ำด้วยไฟฟ้า เป็นโครงการที่ไม่มีวัตถุประสงค์ในการกักเก็บน้ำเป็นหลัก เพียงแต่ทำการสร้างฝาย เพื่อยกระดับน้ำหน้าฝายขึ้น แล้วทำการสูบน้ำด้วยปั๊มน้ำไฟฟ้า เพื่อนำไปใช้ในพื้นที่ทำการเกษตรใกล้เคียงสถานีสูบน้ำเท่านั้น เป็นโครงการที่สามารถกำหนดแนวทางการพัฒนาให้เป็นแหล่งผลิตอาหารชุมชน (Local Food Banks) ได้ เท่านั้น ทั้งนี้เพราะมีข้อจำกัด เรื่องปริมาณน้ำเพื่อการเกษตร ในฤดูแล้ง และเป็นแหล่งน้ำที่มุ่งเน้นตอบสนองความต้องการใช้น้ำเพื่ออุปโภคบริโภค เป็นหลักเท่านั้น

กล่าวโดยสรุปในการพัฒนาการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำเพื่อการเกษตรในอนาคต ควรปรับปรุงซ่อมแซมระบบชลประทานเก่าให้มีประสิทธิภาพ ซึ่งจะทำให้ได้น้ำชลประทานที่รั่วซึมเสียหายไปกลับคืนมาและนำไปใช้ในพื้นที่การเกษตรทำน้ำได้เพิ่มขึ้น แหล่งกักเก็บน้ำขนาดต่างๆ ที่ก่อสร้างมานานแล้ว ต้องนำมาศึกษาความคุ้มค่าในการขุดลอก เอาตะกอนก้นอ่าง ที่อยู่เหนือระดับความจุที่ไม่ใช้งาน (Dead Storage) ออกไปเพื่อที่สามารถกักเก็บน้ำได้เพิ่มขึ้นไม่สร้างปัญหาการเวนคืนที่ดินที่มีผลกระทบต่อสังคม

2.3.3 การจัดการน้ำแบบบูรณาการ และการจัดการน้ำอย่างยั่งยืน

การจัดการน้ำแบบบูรณาการโดยหลักการแล้ว การจัดการน้ำอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือโดยด้านใดด้านหนึ่ง แบบเอกเทศ ไม่สามารถแก้ปัญหาได้ จะต้องดำเนินการให้สอดคล้องผสมผสาน รวมเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ด้วยหลายวิธีและทุกชุมชนยอมรับ จึงจะนำไปสู่การจัดการหรือแก้ปัญหาต่างๆ ที่เกี่ยวกับน้ำ ได้อย่างสัมพันธ์กันในภาวะปัจจุบันเราต้องบริหารจัดการและใช้ทรัพยากรน้ำ และดำเนินงานหลายด้านอย่างเป็นระบบเป็นองค์รวม แล้วค้นหาแนวทางแก้ไขอย่างเป็นระบบครบวงจร ทุกอย่างมีความเชื่อมโยงกัน โดยเฉพาะ น้ำ ดิน และทรัพยากรมนุษย์ซึ่งเป็นปัจจัยการผลิตที่สำคัญให้บังเกิดประโยชน์กับผู้คน แบบ“มุ่งถึงประโยชน์คนส่วนใหญ่” ในลุ่มน้ำเป็นหลัก

ส่วนการจัดการน้ำอย่างยั่งยืน เป็นการบริหารจัดการ ที่เน้นให้ทุกภาคส่วนของสังคม รู้ถึงคุณค่าของน้ำใช้น้ำอย่างประหยัด เพื่อให้ทรัพยากรน้ำมีใช้อย่างทั่วถึงเกิดประสิทธิภาพอย่างเต็มที่ มีความสมดุลทั้งปริมาณ และคุณภาพ ซึ่งในการพัฒนาและการใช้ประโยชน์ จะต้องให้เป็นไปในลักษณะควบคู่ไปกับการอนุรักษ์และฟื้นฟูให้มีความยั่งยืน นั่นคือการใช้ประโยชน์ทรัพยากรน้ำ เพื่อการพัฒนาทางเศรษฐกิจ ควรต้องยึดปรัชญา “เศรษฐกิจพอเพียง” เป็นหลักเน้นความอยู่ดีกินดีมีสุขและพึ่งตนเองได้ เป็นพื้นฐานก่อนมีการคุ้มครอง และฟื้นฟู ทรัพยากรน้ำ และทรัพยากรอื่นที่เกี่ยวข้อง ให้คงความอุดมสมบูรณ์เพื่อให้เกิดการพัฒนาสามารถพึ่งพาได้อย่างยั่งยืน

ในการจัดการน้ำและทรัพยากรอื่นๆ ซึ่งมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด อย่างบูรณาการ และมีความยั่งยืนได้นั้น ต้องใช้ความรู้จากหลายสาขาวิชา เข้ามาจัดการ เช่น ด้านวิทยาศาสตร์ วิศวกรรมศาสตร์ รัฐศาสตร์ นิติศาสตร์ สังคมวิทยา และมนุษยวิทยา ฯลฯ ซึ่ง ในความหลากหลายของความรู้ต่างๆ นั้น การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ ร่วมกับทรัพยากรดิน และทรัพยากรป่าไม้ภายในแต่ละลุ่มน้ำ จะต้องดำเนินไปอย่างเป็นเอกภาพ และเป็นอันหนึ่ง อันเดียวกัน (ปราโมทย์ ไม้กัลดี, 2554)

2.3.3.1 การจัดการน้ำควรต้องทำอย่างเป็นระบบในพื้นที่ลุ่มน้ำ นอกจากพื้นที่ลุ่มน้ำจะเหมาะสำหรับใช้เป็นเขตพื้นที่ในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมแล้ว ยังเหมาะสำหรับใช้เป็นเขตพื้นที่ในการพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมอีกด้วย เพราะการพัฒนาใดๆ ในบริเวณหนึ่งของพื้นที่ลุ่มน้ำ อาจส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจ และสังคมของอีกบริเวณหนึ่งในลุ่มน้ำเดียวกันได้ แต่ในการปฏิบัติ มักใช้เขตทางการปกครอง เป็นขอบเขตในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม เพราะว่ามีข้อมูลพื้นฐานด้านต่างๆ ของเขตการปกครองอยู่แล้ว และสามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้ทันที

การใช้เขตทางการปกครองเป็นเขตพื้นที่ในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมนั้น ไม่สอดคล้องกับความจริงของระบบนิเวศ เนื่องจากพื้นที่จังหวัดหนึ่ง อาจจะมีครอบคลุมหลายลุ่มน้ำ การพัฒนา หรือจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในจังหวัด จะไม่สามารถใช้วิธีเดียวกันได้ ทั้งหมด เพราะแต่ละลุ่มน้ำ มีลักษณะเฉพาะของตัวเอง นอกจากนี้ ลุ่มน้ำหนึ่งอาจครอบคลุมพื้นที่หลายจังหวัด ดังนั้น การพัฒนาในพื้นที่จังหวัดหนึ่ง อาจส่งผลกระทบต่อประชากรของอีกจังหวัดหนึ่งได้ เนื่องจากจังหวัดเหล่านั้น อยู่ในระบบนิเวศของลุ่มน้ำเดียวกัน

2.3.3.2 การแก้ปัญหาการจัดการน้ำในลุ่มน้ำ ให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

สภาพปัญหาที่เกี่ยวกับทรัพยากรน้ำ ที่สำคัญได้แก่ การขาดแคลนน้ำ การเกิดน้ำท่วม ทำความเสียหายแก่พื้นที่ชุมชน และพื้นที่เกษตรกรรม ปัญหาน้ำเสีย

สภาพปัญหา และสาเหตุที่ทำให้เกิดปัญหาดังกล่าว มีสาเหตุใหญ่อยู่ 2 ประการ คือ เกิดขึ้นเนื่องจากการกระทำของมนุษย์ส่วนอีกสาเหตุหนึ่ง เนื่องจากสภาพตามธรรมชาติของแต่ละท้องถิ่น และความแปรปรวนของฝนที่ตกในฤดูต่าง ๆ ซึ่งเป็นปรากฏการณ์ตามธรรมชาติที่อยู่เหนือการควบคุม ปัญหาการจัดการน้ำดังกล่าวข้างต้น ที่เป็นปัญหาเกี่ยวกับกระบวนการบริหารจัดการ ได้แก่

1) ไม่มีการประสานความร่วมมือ ระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับน้ำ ทำให้วิธีการดำเนินงานของแต่ละหน่วยงาน ไม่มีความต่อเนื่องกัน ก่อให้เกิดความขัดแย้งเกี่ยวกับปัญหาความต้องการน้ำ การจัดสรรน้ำ การจัดหา หรือการพัฒนา และการอนุรักษ์แหล่งน้ำ การจัดการน้ำในลุ่มน้ำ ให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ จำเป็นต้องมีข้อมูล และองค์การรองรับสำหรับการจัดการเฉพาะในแต่ละลุ่มน้ำ เพื่อให้มีการพิจารณาปัญหาต่างๆ ภายในลุ่มน้ำ ซึ่งมีการแก้ปัญหา ทั้งระยะสั้น และระยะยาวอย่างต่อเนื่องมีการควบคุม การพัฒนา การใช้งาน และการอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำร่วมกับทรัพยากรอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องอย่างชัดเจน

2) การวิเคราะห์และจัดการทรัพยากรน้ำ ที่ผ่านมา จากอดีตจนถึงปัจจุบันเป็นการกำหนดให้ดำเนินการตามนโยบายของภาครัฐ การประเมิน โครงการ การวางแผน ดำเนินการ ที่หน่วยงาน ส่วนกลางจัดทำขึ้น หรืออาจเป็นความต้องการของนักการเมืองท้องถิ่นนั้น ประชาชนส่วนใหญ่จะไม่ค่อยได้รับประโยชน์ที่แท้จริง หรือไม่ใช่ว่าความต้องการที่แท้จริง

3) ปัญหาการขาดแคลนน้ำ ภาวะน้ำท่วม และอุทกภัย และการลดลงของคุณภาพน้ำ ส่วนมาจาก ปัญหาเรื่องรูปแบบการบริหารจัดการที่ผิดพลาด เนื่องจากการจัดการทรัพยากรน้ำของไทย เป็นการดำเนินงานแบบแยกส่วน ไม่เป็นในลักษณะบูรณาการกัน ทั้งในเชิงนโยบาย และเชิงสถาบัน หรือองค์กรที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการจัดการน้ำ จึงก่อให้เกิดความสูญเสียอย่างมาก ในด้านการใช้ทรัพยากรน้ำให้เกิดประโยชน์สูงสุดระยะยาว และทางด้าน เศรษฐศาสตร์จึงเป็นเรื่องสำคัญที่ต้องมีการปฏิรูปกระบวนการบริหารจัดการใหม่

4) เนื่องด้วยกฎหมายไทย กำหนดสิทธิการใช้ทรัพยากรน้ำอย่างกว้าง ๆ ว่าทรัพยากรน้ำเป็นของไทยทุกคน จึงเป็นการเปิดช่องให้ทุกคนสามารถใช้น้ำอย่างไม่จำกัด ทำให้ทุกคนมีสิทธิที่จะใช้ได้ อย่างเสรี นับว่าเป็นต้นเหตุที่ทำให้เกิดการใช้น้ำที่ด้อยประสิทธิภาพ จึงควรให้คนไทยรู้จักประหยัดในการใช้น้ำ ไม่ใช่ใช้น้ำอย่างฟุ่มเฟือย นอกจากนี้ยังต้องระวัง ในเรื่องสิทธิของผู้ใช้ทรัพยากรน้ำว่าต้องได้รับความเป็นธรรมเท่าเทียมกันอีกด้วย

5) การที่ทุกคนสามารถเข้าถึงน้ำได้โดยเสรี ไม่มีใครเป็นเจ้าของอย่างแน่ชัด ทำให้น้ำแทบไม่มีราคาตลาด แต่มีมูลค่าทั้งด้านเศรษฐกิจ และสังคม ทำให้เกิดปัญหาหลายประการ ที่ต้องจัดการให้เหมาะสม และรัดกุมมากขึ้น

6) ขาดความเข้าใจในเรื่องของสิทธิชุมชน ตามรัฐธรรมนูญ ที่บัญญัติไว้ ทำให้ขาดความร่วมมือจากชุมชน เกิดความขัดแย้ง และชุมชนต่อต้าน เป็นเหตุให้การดำเนินงาน เกิดอุปสรรค ไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร หรือดำเนินการต่อไปไม่ได้เลย

เรื่องสิทธิชุมชนนี้เป็นเรื่องสำคัญซึ่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ได้บัญญัติคุ้มครองสิทธิประเภทนี้ไว้ และได้เขียนรับรองโดยตรงว่า ให้ชุมชน เป็นผู้ทรงสิทธิตามกฎหมาย ลักษณะเสมือนกับนิติบุคคล

มาตรา 66 : บุคคลซึ่งอยู่รวมกันเป็นชุมชน ท้องถิ่น หรือชุมชน ท้องถิ่น ดั้งเดิม ย่อมมีสิทธิอนุรักษ์หรือฟื้นฟูจารีตประเพณีภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปวัฒนธรรมอันงามของท้องถิ่น และของชาติ และ

มีส่วนร่วมในการจัดการ การบำรุงรักษา และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อม รวมทั้งความหลากหลายทางชีวภาพอย่างสมดุลและยั่งยืน

มาตรา 67 : สิทธิของบุคคลที่จะมีส่วนร่วมกับรัฐ และชุมชนในการอนุรักษ์ บำรุงรักษา และการได้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและ ความหลากหลายทางชีวภาพ และในการคุ้มครองส่งเสริม และรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม ที่จะไม่ก่อให้เกิดอันตรายต่อสุขภาพอนามัย สวัสดิภาพ หรือคุณภาพชีวิตของตน ย่อมได้รับความคุ้มครองตามความเหมาะสม การดำเนินโครงการ หรือกิจกรรมที่อาจก่อให้เกิดผลกระทบต่อชุมชน อย่างรุนแรง ทั้งทางด้านคุณภาพสิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติและสุขภาพ จะกระทำมิได้ เว้นแต่จะได้ศึกษาและประเมินผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อม และสุขภาพของประชาชนในชุมชน และจัดให้มีกระบวนการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนและผู้มีส่วนได้เสียก่อน รวมทั้งได้ให้องค์การอิสระ ซึ่งประกอบด้วยผู้แทนองค์การเอกชนด้านสิ่งแวดล้อม และสุขภาพ และผู้แทนสถาบันอุดมศึกษา ที่จัดการการศึกษาด้านสิ่งแวดล้อม หรือทรัพยากรธรรมชาติหรือด้านสุขภาพ ให้ความเห็นประกอบก่อนมีการดำเนินการดังกล่าว

สิทธิของชุมชน ที่จะฟ้องหน่วยงานราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ ราชการส่วนท้องถิ่น หรือองค์กรอื่นของรัฐที่เป็นนิติบุคคล เพื่อให้ปฏิบัติหน้าที่ตามบทบัญญัตินี้ ย่อมได้รับความคุ้มครอง

หลักสำคัญของ “การมีส่วนร่วม” คือ เป้าหมายของสิทธิของชุมชนมิใช่เพื่อประโยชน์เฉพาะ ส่วนของชุมชนเท่านั้น แต่ต้องเป็นไปเพื่อประโยชน์ของสังคมด้วย การจัดการน้ำที่ชุมชนมีส่วนร่วม ให้มีทางเลือกที่หลากหลาย ก็เพื่อถ่ายโอนทรัพยากร และผลประโยชน์จากผู้ควบคุมทรัพยากร มาสู่คนที่เข้าถึงทรัพยากรได้น้อย และพัฒนากระบวนการกำหนดนโยบาย ที่ให้ประชาชนมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง ก็สามารถดำเนินได้เป็นอย่างดี โดยอาศัยรัฐธรรมนูญที่สนับสนุนหลักการ และสิทธิชุมชน

2.3.3.3 กลยุทธ์การจัดการน้ำที่เหมาะสม ในปัจจุบันการดำเนินการกำหนดแนวทางหรือกลยุทธ์ จากส่วนกลาง ซึ่งอาจทำให้การวิเคราะห์ปัญหาต่างๆ ขาดความสมบูรณ์ เนื่องจากไม่ได้วิเคราะห์ปัญหาของพื้นที่ และความต้องการของประชาชนอย่างแท้จริง จึงมีผลทำให้การวางแผน และการแก้ไขปัญหา ไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร โดยได้เสนอประเด็นยุทธศาสตร์ไว้ ดังนี้

1) พัฒนากลไก และกระบวนการจัดการเชิงบูรณาการ ที่มุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 72 “รัฐต้องส่งเสริม และสนับสนุนให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการสงวนบำรุงรักษา และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ และความหลากหลาย

ลายทางชีวภาพ อย่างสมดุล รวมทั้งมีส่วนร่วมในการส่งเสริมบำรุงรักษา และคุ้มครองคุณภาพสิ่งแวดล้อม ตามหลักการพัฒนาที่ยั่งยืน ตลอดจน ควบคุม และกำจัดภาวะมลพิษ ที่มีผลต่อสุขภาพอนามัย สวัสดิภาพ และคุณภาพชีวิตของ ประชาชน”

การมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายและประชาชน ในการจัดการน้ำต้องพัฒนากลไก และกระบวนการบริหารจัดการเชิงบูรณาการ โดยเสริมสร้างเครือข่ายการประสานงาน และการทำงานร่วมกันของฝ่ายราชการ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรพัฒนาเอกชน องค์กรชุมชน และประชาชนในท้องถิ่น ในการพัฒนาการใช้และฟื้นฟูทรัพยากรน้ำ โดยให้ความสำคัญกับการให้ความรู้แก่แกนนำชุมชน เพื่อเพิ่มศักยภาพกระบวนการเรียนรู้ และเริ่มในชุมชน พัฒนาระบบรวบรวม และจัดทำข้อมูล ระดับท้องถิ่น ให้สอดคล้องกัน สร้างกระบวนการเรียนรู้การมีส่วนร่วม จะช่วยเพิ่มศักยภาพทางสังคม สามารถร่วมกันนำพาให้การจัดการทรัพยากรน้ำทุกด้าน เป็นไปอย่างมีคุณภาพ และมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

2) รัฐบาลจะต้องกำหนดนโยบายการจัดการทรัพยากรน้ำให้มีความชัดเจน สามารถปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรมได้ มิใช่เป็นนโยบายของรัฐบาลใดรัฐบาลหนึ่ง และรัฐบาลชุดใด ที่รับผิดชอบบริหารราชการแผ่นดิน จะต้องบริหารจัดการน้ำ และทรัพยากรประเภทต่างๆ ตามนโยบายที่กำหนดนั้น อย่างต่อเนื่อง เพราะเป็นนโยบายของชาติจนสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นนั้น จะได้รับการแก้ไขและฟื้นฟูอย่างสัมฤทธิ์ผลทั่วถึง

หลักและวิธีปฏิบัติซึ่งถือเป็นแนวดำเนินการ ควรประกอบด้วยนโยบาย ด้านต่างๆ ดังนี้

- (1) นโยบายเกี่ยวกับการจัดหาและพัฒนาทรัพยากร
- (2) นโยบายการใช้และการจัดสรรทรัพยากรน้ำที่มีประสิทธิภาพ และมีความเป็นธรรม
- (3) นโยบายการแก้ปัญหาอุทกภัย
- (4) นโยบายการอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำและแหล่งน้ำ
- (5) นโยบายแก้ไขปัญหาคูณภาพน้ำ

3) จัดทำแผนแม่บท (แผนหลัก) การจัดการทรัพยากรน้ำแบบบูรณาการ ในระดับลุ่มน้ำเป็นแผนหลัก ซึ่งประกอบด้วยยุทธศาสตร์และวิธีการที่จะดำเนินการจัดการทรัพยากรน้ำทุกประเภทอย่างเป็นระบบ สัมพันธ์กันในแต่ละลุ่มน้ำ หรือระหว่างลุ่มน้ำ โดยมีเป้าหมายเพื่อประโยชน์ในการดำเนินชีวิตของทุกๆ สิ่งในสังคม และเกิดความหลากหลาย ทางชีวภาพ ทั้งคน สัตว์ พืช และอื่นๆ ซึ่งการจัดทำ

แผนแม่บทของแต่ละด้านมียุทธศาสตร์และวิธีการที่จะดำเนินการ โดยการกำหนดแต่ละแผนต้องมีการบูรณาการในระดับพื้นที่ลุ่มน้ำ

4) กำหนดมาตรการจัดการน้ำ ให้สอดคล้องกับศักยภาพ และภูมิสังคม คือ การกำหนดยุทธศาสตร์หรือวิธีการ ที่จะดำเนินการแก้ไขปัญหา ให้บังเกิดผลสำเร็จตามนโยบายการจัดการน้ำที่กำหนด รัฐบาล และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรจะต้องพิจารณา ศึกษาถึงมาตรการที่จะแก้ไขปัญหาในแต่ละด้าน โดยกำหนดไว้ในแผนแม่บทของกลุ่มน้ำ ให้ครบทุกด้าน ให้มีความชัดเจนและสอดคล้องกับสภาพความเป็นจริง ทั้งด้านเทคโนโลยีและสภาพสังคมของแต่ละพื้นที่

5) การปฏิรูปกลไกองค์กรจัดการน้ำ ในระดับชาติและในระดับท้องถิ่น ตลอดจนกระบวนการบริหารจัดการให้มีประสิทธิภาพ

6) สร้างจิตสำนึกให้คนไทยมีความตระหนักถึง ความสำคัญของน้ำ เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต เพื่อเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจ แก่ประชาชนทั่วไปในทุกกลุ่มน้ำ ได้ตระหนักถึงความสำคัญของทรัพยากรน้ำ การใช้น้ำอย่างมีประสิทธิภาพ รู้คุณค่าของน้ำ ด้วยการประชาสัมพันธ์เผยแพร่ให้ความรู้แก่ประชาชน ระดับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ทุกแห่ง ทุกกลุ่มน้ำ ด้วยเอกสารและสื่อความรู้เกี่ยวกับการจัดการน้ำแบบเข้าใจง่าย ๆ เพื่อทำให้เกิดความเข้าใจถึงศักยภาพและเกี่ยวกับสภาพปัญหาน้ำ รวมถึงทรัพยากรอื่นที่เกี่ยวข้องในระดับท้องถิ่น ได้อย่างถูกต้อง

กล่าวโดยสรุป ควรบรรจุการเรียนรู้เกี่ยวกับทรัพยากรน้ำ ในหลักสูตรการศึกษาของเยาวชนทุกระดับ ให้เข้าใจถึงสภาพทรัพยากรน้ำ ลักษณะต่างๆ ในลุ่มน้ำ สภาพปัญหา และกระบวนการเข้าใจ ในความสำคัญของการใช้น้ำอย่างมีประสิทธิภาพ รู้คุณค่า ตลอดจนความเข้าใจในหน้าที่การมีส่วนร่วมรักษาคุณภาพทรัพยากรน้ำอย่างเข้มแข็งต่อไป

2.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

Woods, Nielsen, Pedersen, & Kristoferson (2017) ได้ศึกษาเกี่ยวกับความเป็นไปได้ที่เกษตรกรจะปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศในอนาคต และวัดการรับรู้ความเสี่ยงของเกษตรกรจากระดับความห่วงกังวลที่มีผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศ เช่น ความผันผวนของอุณหภูมิที่มากขึ้น การเกิดน้ำท่วม พายุ ความแห้งแล้ง หรือศัตรูพืช เป็นต้น โดยการศึกษา เช่นเดียวกับ Mase et al. (2017) ศึกษาเกี่ยวกับความเชื่อ การรับรู้ความเสี่ยง และพฤติกรรมปรับตัวของเกษตรกร และได้วัด

การรับรู้ความเสี่ยงจากความกังวลต่อปัญหาจากผลกระทบการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศที่มีผลต่อการปฏิบัติงานของเกษตรกร โดยทั้ง 2 งานพบว่า ความกังวลของเกษตรกรมีผลต่อพฤติกรรมปรับตัว

มยุรี จุ้ยพริก และคณะ (2556) วิจัยเรื่อง พัฒนากลไกความร่วมมือในการบริหารจัดการสายน้ำแบบบูรณาการ โดยการใช้ความรู้นิเวศวิทยาท้อง จังหวัดสตูลเป็นการยกระดับการเรียนรู้ ของกลไก/เครือข่ายจากโครงการเดิม (ความร่วมมือเพื่อแก้ปัญหาลความยากจน พัฒนาสังคมและสุขภาพะสนับสนุน โดย สกว.) เพื่อสร้างกลไกและความร่วมมือแบบบูรณาการในการจัดการน้ำ และ พิบัติภัยจากคลองคูสน ซึ่งเป็นคลองสายสำคัญที่มีผลต่อการดำรงชีพของชาวสตูล มีการจ่ายน้ำประปาจากน้ำคลอง แต่ปัญหาที่พบคือ ในฤดูฝนเกิดน้ำท่วมฉับพลัน น้ำล้นตลิ่งท่วมบ้านเรือน ขณะที่ในฤดูแล้งเกิดปัญหา น้ำเสีย ขาดการวางแผนและความร่วมมือกันในการดูแลและจัดการคลอง งานวิจัยนี้มีพื้นที่ศึกษาระดับตำบลแบ่งเป็นตำบลต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ การดำเนิน โครงการ เริ่มจาก การค้นหาแกนนำ เพื่อมาเป็นคณะทำงานตำบลและคณะทำงาน โชน (ต้นน้ำ-กลางน้ำ-ปลายน้ำ) จากนั้นทำความเข้าใจงาน ลงพื้นที่สำรวจข้อมูล จัดกระบวนการถอดความรู้ และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ วิเคราะห์ วิภาค วิจัยร่วมกัน (ระดับแกนนำคณะทำงาน และภาคีเครือข่าย) ผลของการสร้างกระบวนการเรียนรู้ในการจัดการลุ่มน้ำคลองคูสนแบบบูรณาการ ด้วยการมีส่วนร่วมของท้องถิ่น และหน่วยงานรับผิดชอบหลัก และผลจากการเสริมศักยภาพ กลุ่มองค์กรท้องถิ่นในการใช้ความรู้นิเวศท้องถิ่นในการจัดการน้ำ แบ่งเป็น 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านข้อมูลและองค์ความรู้ ได้ข้อมูลความรู้เรื่องคุณภาพน้ำ การใช้น้ำและการใช้ประโยชน์จากที่ดิน ข้อมูลสารสนเทศเหล่านี้ได้จัดทำเป็นฐานข้อมูล โดยบันทึกลงในโปรแกรม Map Window GIS ประกอบด้วย แผนที่ภาพถ่ายทางอากาศ ตลอดลุ่มน้ำ แผนที่ทำมือ และชุดองค์ความรู้การจัดการน้ำท้องถิ่น 3 โชนพื้นที่ 2) ด้านการสร้างการ เรียนรู้ จัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ นำเสนอ วิเคราะห์ข้อมูลพื้นที่ละ 2 ครั้ง ฝึกอบรมหลักสูตรการจัดการน้ำ โดยใช้ความรู้นิเวศท้องถิ่น การใช้เหตุกขะและการคัดแยกขยะ ศึกษาดูงานการจัดการน้ำ โดยชุมชนท้องถิ่น 3) ด้านกลไก จัดตั้งกลไกระดับตำบล โชนพื้นที่ คณะทำงานจังหวัด กองเลขา ที่ปรึกษา มีภาคีความร่วมมือ และภาคียุทธศาสตร์ และ 4) ด้านระบบความรู้ ได้แนวคิด แนวทางการจัดการน้ำท้องถิ่น อาทิการจัดการน้ำท่วมทำได้โดยชุดระยะบายน้ำ 2 ข้างถนน ระยะทางฝั่งละ 21 กิโลเมตร การจัดการน้ำ เสีย การจัดการขยะในครัวเรือนและการทำน้ำหมักจากขยะเพื่อบำบัดน้ำเสีย การจัดการน้ำแล้งโดยทำประตูละบายน้ำ และระบายทรายที่สันฝาย

บทที่ 3

ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษาเรื่อง การรับรู้เรื่องการบริหารจัดการน้ำในพื้นที่ชลประทานอ่างเก็บน้ำห้วยเลิศ เป็น การวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) โดยใช้การสัมภาษณ์ สัมภาษณ์ และเอกสารเป็นวิธีการในการ เก็บรวบรวมข้อมูล มีรายละเอียดในการศึกษา ดังนี้

3.1 กรอบแนวคิดในการศึกษา

การศึกษานี้อาศัยแนวคิดที่เกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการรับรู้ ซึ่งการที่บุคคลเกิดมุมมองต่อ สิ่งหรือเหตุการณ์เดียวกันแตกต่างกันเป็นผลมาจากการรับรู้ที่แตกต่างกัน ซึ่งประกอบด้วยปัจจัยหลาย อย่างที่มีอิทธิพลบิดเบือนกระบวนการรับรู้ เดิมส์คัล คทวนิช (2546) ได้กล่าวถึงปัจจัยสำคัญดังกล่าว 2 ประการ คือ ปัจจัยในตัวบุคคลผู้รับรู้ ปัจจัยในสิ่งเร้าหรือเป้าหมายที่รับรู้ โดย วิเชียร วิทยอุดม (2554) และ วิภาส ทองสุทธิ (2552) ได้กล่าวถึงปัจจัยสำคัญที่เพิ่มมาอีกประการหนึ่ง นั่นคือ ปัจจัยในบริบท สถานการณ์ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1) ปัจจัยในตัวผู้รับรู้ การตีความเป้าหมายที่บุคคลมองเห็นได้รับอิทธิพลจากคุณลักษณะ ส่วนตัว คุณลักษณะของผู้รับรู้ที่มีผลต่อการรับรู้ประกอบด้วย

ประสบการณ์ เนื่องจากการรับรู้ของบุคคลเกิดขึ้น โดยอาศัยความรู้เดิมหรือประสบการณ์ที่ สะสมในสมองเป็นเครื่องช่วยในการแปลความหมายของสิ่งที่รับรู้ ด้วยเหตุนี้ การรับรู้จะถูกต้องชัดเจน หรือผิดพลาดเพียงใดจึงขึ้นอยู่กับประสบการณ์ที่บุคคลมีอยู่รวมถึงประสบการณ์ที่แตกต่างกันของแต่ละบุคคลขึ้นอยู่กับวัยและการเรียนรู้จากสังคมด้วยเช่นกัน

ความต้องการในการรับรู้ เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นก่อนที่บุคคลเกิดการรับรู้สิ่งใด ๆ เนื่องจากความ ต้องการในการรับรู้จะสร้างแรงจูงใจให้บุคคลเกิดการรับรู้สิ่งเร้านั้น ๆ

ความสนใจ ความใส่ใจ และการเลือกที่จะรับรู้สิ่งเร้า สภาพแวดล้อมของมนุษย์มีสิ่งเร้าอยู่ มากมาย ซึ่งสามารถกระตุ้นกระบวนการรับสัมผัสและการรับรู้ให้เกิดขึ้นได้อยู่ตลอดเวลา แต่บุคคลจะ เลือกรับรู้สิ่งเร้าเฉพาะที่ตนมีความสนใจหรือให้ความใส่ใจก่อนเป็นอย่างแรก ดังนั้น การเลือกที่จะรับรู้

สิ่งเร้าของคุณคนนั้นขึ้นอยู่กับปัจจัยความสนใจและความใส่ใจของคุณ ตลอดจนคุณสมบัติบางประการของสิ่งเร้าที่สามารถดึงดูดให้เกิดการรับรู้ได้มากเพียงใด โดยคุณสมบัติของสิ่งเร้าดังกล่าวจะกล่าวอย่างละเอียดในหัวข้อถัดไป

อารมณ์ สภาพอารมณ์ของคุณคนในขณะที่ได้รับสิ่งเร้ามีอิทธิพลต่อการแปลความหมายของข้อมูลที่ได้รับ โดยเมื่อบุคคลตกอยู่ในสภาวะอารมณ์เชิงลบ เช่น ความรู้สึกสับสน โกรธหรือปั่นป่วน เป็นต้น หรืออยู่ในระหว่างฤทธิ์ของสารเสพติดและแอลกอฮอล์ ย่อมทำให้กระบวนการรับรู้ของคุณคนผิดพลาดจากการรับรู้ในขณะที่มีสภาวะอารมณ์ปกติ แจ่มใสสว่าง และไม่มีฤทธิ์ของสารเสพติดเข้ามาเกี่ยวข้อง

ความคาดหวังต่อสิ่งเร้า บุคคลมักมีความคาดหวังต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งหรือสถานการณ์หนึ่งไว้ล่วงหน้า ซึ่งความคาดหวังเป็นปัจจัยที่ทำให้บุคคลเกิดความสนใจที่จะรับรู้สิ่งเร้าหรือสถานการณ์ดังกล่าว

สติปัญญา บุคคลผู้มีสติปัญญาสูงสามารถรับรู้สิ่งต่าง ๆ ได้อย่างลึกซึ้ง ซึ่งสามารถใช้เหตุผลและวิจารณญาณวิเคราะห์สิ่งเร้าหรือสถานการณ์ต่าง ๆ ได้ดีกว่าบุคคลที่มีสติปัญญาต่ำกว่า

การให้คุณค่าต่อสิ่งที่รับรู้ บุคคลจะมีความสนใจและใส่ใจมากขึ้นต่อสิ่งเร้าที่บุคคลให้คุณค่าและความสำคัญ

2) ปัจจัยของสิ่งเร้าหรือเป้าหมายที่รับรู้ คุณลักษณะของสิ่งเร้าหรือเป้าหมายมีผลต่อสิ่งที่บุคคลรับรู้ เนื่องจากบุคคลไม่ได้รับรู้สิ่งเร้าโดยการแยกออกมาอยู่จากสิ่งอื่น ๆ ที่อยู่โดยรอบหรือเป็นองค์ประกอบของสิ่งเร้า แต่จะมองรวมในความสัมพันธ์ระหว่างเป้าหมายและปัจจัยที่อยู่เบื้องหลังหรือภูมิหลังของสิ่งเร้า คุณลักษณะของสิ่งเร้าประกอบด้วย

ขนาด ขนาดของสิ่งเร้าที่ใหญ่กว่าสร้างความสนใจให้เกิดการรับรู้มากกว่าสิ่งที่มีขนาดเล็ก

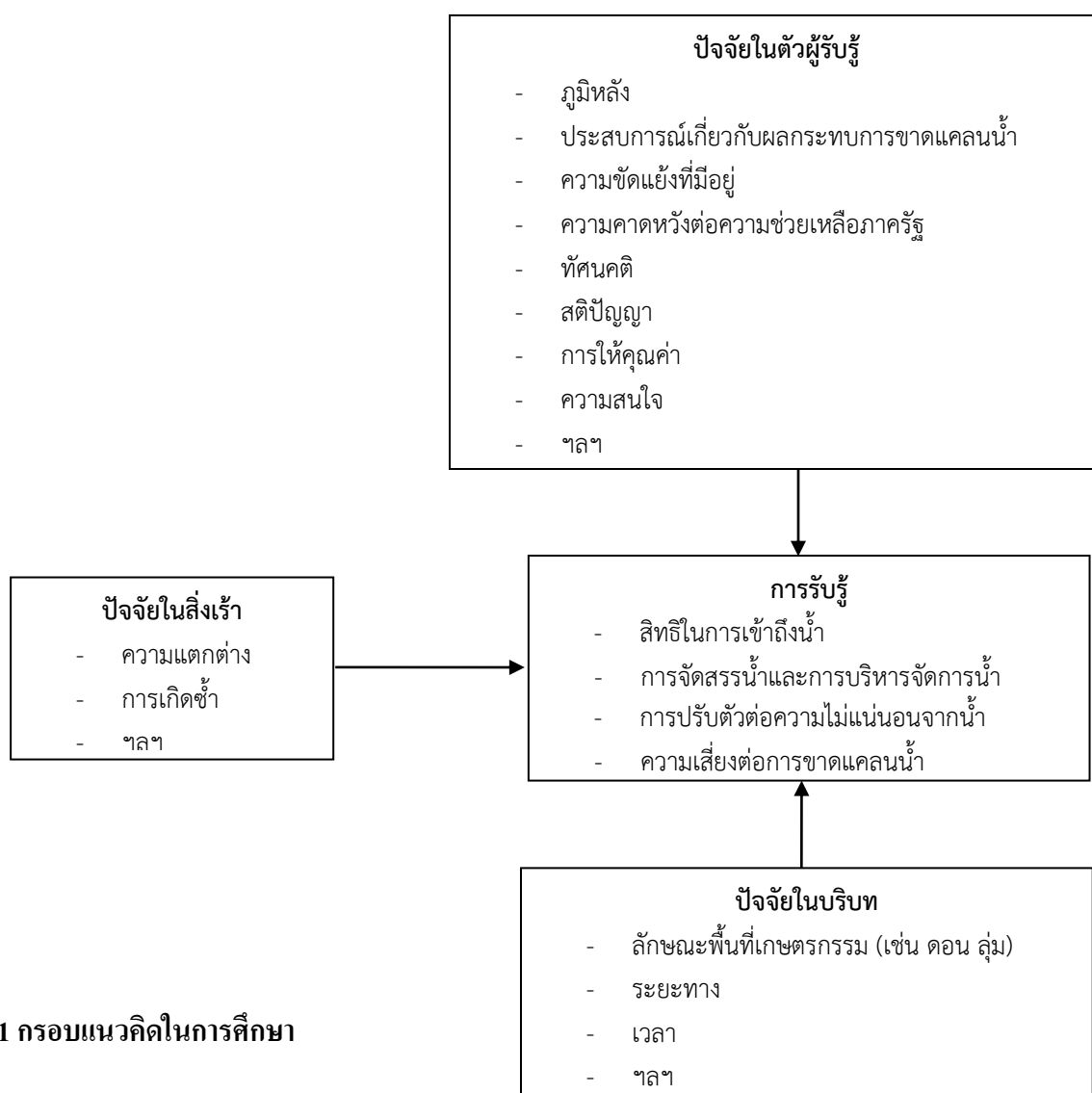
ความแตกต่าง หรือ ความตรงกันข้ามกัน สิ่งเร้าที่มีความแตกต่างจากพื้นหลังหรือสิ่งอื่นรอบข้าง หรือแตกต่างกับกรคาดการณ์ของคุณคน สามารถกระตุ้นความสนใจให้เกิดการรับรู้ โดยยังมีความแตกต่างมากสามารถทำให้เกิดการรับรู้ได้มากขึ้น

การเกิดซ้ำ สิ่งที่เกิดขึ้นหลายครั้งซ้ำกัน หรือมีความถี่ในการเกิดสูงจะสร้างความสนใจให้คุณคนรับรู้หรือเกิดการรับรู้ที่เร็วขึ้นมากกว่าสิ่งที่เกิดขึ้นเพียงครั้งเดียว

3) บริบท หรือ สถานการณ์ สิ่งแวดล้อมในขณะที่บุคคลมองเห็นสิ่งของหรือเหตุการณ์ส่งผลต่อการรับรู้ คุณลักษณะของบริบทหรือสถานการณ์ดังต่อไปนี้

ความเครียด การเกิดความเครียดจากสถานการณ์มีอิทธิพลขัดขวางความคิดและการรับรู้ของบุคคล โดยความเครียดที่สูงเพียงพอที่จะขัดขวางการรับรู้ที่ถูกต้องอาจมาจากความกดดันด้านเวลาหรือเหตุการณ์ภัยพิบัติ เป็นต้น

เวลา บุคคลอาจคุ้นเคยกับการรับรู้ข่าวในเวลาหรือสถานการณ์ที่เฉพาะแน่นอนซึ่งอาจส่งผลให้บุคคลละเลยข่าวสารที่ได้รับในเวลาหรือสถานการณ์ที่เปลี่ยนไปจากเดิม

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการศึกษา

3.2 การออกแบบการศึกษา

3.2.1 ประเด็นในการศึกษา

การศึกษาการรับรู้ ครั้งนี้ประกอบด้วย เนื้อหาการรับรู้ เหตุผลเชิงปัจเจกบุคคลแตกต่างระหว่างบุคคล เหตุผลเชิงการจัดการน้ำแตกต่างระหว่างกลุ่มและบริบทพื้นที่ ใน 2 บริบท ได้แก่ บริบทของพื้นที่ บริบทครัวเรือน ดังปรากฏในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ประเด็นในการศึกษาและมิติที่ศึกษา

ศึกษาการรับรู้	มิติที่ศึกษา	วิธีการเก็บ/ วิเคราะห์	แหล่งข้อมูล
บริบทของพื้นที่	<ul style="list-style-type: none"> - ลักษณะภูมิประเทศ - โครงสร้างพื้นฐานน้ำภายในชุมชน - สภาพเศรษฐกิจ - ลักษณะทางสังคม-วัฒนธรรม - ภาพรวมของเกษตรกรรมในพื้นที่ - โครงการพัฒนาแหล่งน้ำในพื้นที่ - แนวทางการพัฒนาเกษตรกรรม 	เอกสาร	เอกสารเกี่ยวกับข้อมูลพื้นฐานของพื้นที่
บริบทครัวเรือน	<ul style="list-style-type: none"> - ภูมิหลังของครัวเรือน - ประสบการณ์ - ความเชื่อส่วนครัวเรือน - การได้รับความช่วยเหลือจากภาครัฐ 	สัมภาษณ์	เกษตรกรในพื้นที่
เนื้อหาการรับรู้	<ul style="list-style-type: none"> - สิทธิในการเข้าถึงน้ำ - การจัดสรรน้ำและการบริหารจัดการน้ำ - การปรับตัวต่อความไม่แน่นอน - ความเสี่ยงต่อการขาดแคลนน้ำ 	สัมภาษณ์	<ul style="list-style-type: none"> - กลุ่มการจัดสรรน้ำ - กลุ่มรัฐท้องถิ่นและพัฒนาส่งเสริม - การเกษตร - กลุ่มใช้น้ำเพื่อการเกษตรกรรม

ศึกษารับรู้	มิติที่ศึกษา	วิธีการเก็บ/ วิเคราะห์	แหล่งข้อมูล
เหตุผลเชิงการ จัดการน้ำความ แตกต่างระหว่าง กลุ่มภาคส่วนที่ เกี่ยวข้อง	<ul style="list-style-type: none"> - การให้คุณค่า - ประสิทธิภาพ - ความคาดหวัง - ความสนใจ 	สัมภาษณ์	<ul style="list-style-type: none"> - กลุ่มการจัดสรรน้ำ - กลุ่มรัฐท้องถิ่นและพัฒนา ส่งเสริม การเกษตร - กลุ่มใช้น้ำเพื่อการเกษตรกรรม

การศึกษาบริบททั้งพื้นที่และของครัวเรือนที่ทำการศึกษา ซึ่งศึกษาถึงสภาพแวดล้อมพื้นที่ ลักษณะการใช้ชีวิตของประชากรในพื้นที่ และภูมิหลังต่าง ๆ ของครัวเรือน เพื่อแสดงให้เห็นถึง สภาพแวดล้อมในทางกายภาพและสังคมที่หน่วยการศึกษาได้อาศัยอยู่ นอกจากนี้ บริบทดังกล่าว สามารถมีความเชื่อมโยงต่อการรับรู้ ไปจนถึงสามารถช่วยอธิบายถึงสาเหตุในการเลือกวิธีการรับรู้ของ บุคคลได้

บริบทของพื้นที่ที่ได้ศึกษา ประกอบด้วยมิติลักษณะภูมิประเทศ เหตุการณ์ภัยที่เกิดขึ้น โครงสร้างพื้นฐานภายในชุมชน ลักษณะการประกอบอาชีพ และความเชื่อ โดยลักษณะภูมิประเทศ หมายถึง สภาพโครงสร้างของพื้นผิวโลกที่ปรากฏในรูปแบบต่างๆ เช่น ที่ราบ ที่เนิน แม่น้ำ เป็นต้น โครงสร้างพื้นฐานภายในชุมชน หมายถึง โครงสร้างทางกายภาพของพื้นที่ เช่น ระบบประปา ระบบ ไฟฟ้า เป็นต้น ลักษณะการประกอบอาชีพของประชากร เช่น เป็นเกษตรกรปลูกข้าว และความเชื่อ ซึ่ง หมายถึงวัฒนธรรม ประเพณี ตลอดจนพิธีต่าง ๆ ที่ประชากรในพื้นที่เป็นผู้จัดหรือเข้าร่วม เช่น ประเพณี ลงแขกเกี่ยวข้าว เป็นต้น

ในส่วนของบริบทครัวเรือน ประกอบด้วยมิติภูมิหลังของครัวเรือน ประสิทธิภาพ ความเชื่อ ส่วนครัวเรือน และการได้รับความช่วยเหลือจากภาครัฐ โดยภูมิหลังของครัวเรือน ได้แก่ เพศ ขนาดของ ครัวเรือน ระยะเวลาที่เกษตรกรได้ปลูกหรือเคยปลูกข้าว และจำนวนพื้นที่ไร่นาของเกษตรกร ประสิทธิภาพ หมายถึง เหตุการณ์หรือปัญหาต่าง ๆ ทางด้านภูมิอากาศซึ่งส่งผลต่อการทำเกษตรที่ เกษตรกรได้ประสบด้วยตนเอง และความเชื่อส่วนครัวเรือน หมายถึง ความเชื่อส่วนครัวเรือนที่มีต่อ ภูมิอากาศ ซึ่งเป็นความเชื่อส่วนบุคคลที่หัวหน้าครัวเรือนมีอิทธิพลให้เกิดเป็นความเชื่อร่วมกันใน

ครัวเรือนมีอิทธิพลให้เกิดเป็นความเชื่อร่วมกันในครัวเรือน อาทิ การเชื่อเหตุการณ์ภัยแล้งที่เกิดขึ้นเป็นผลพวงมาจากสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เป็นต้น การได้รับความช่วยเหลือจากภาครัฐ หมายถึง การที่บุคคลได้รับผลประโยชน์จากหรือมีส่วนร่วมในโครงการต่าง ๆ ที่ภาครัฐเป็นผู้พัฒนาและดำเนินการช่วยเหลือ

3.2.2 พื้นที่ศึกษา

ที่ตั้งและอาณาเขต ตำบลสองห้อง เป็นตำบลหนึ่งในเขตอำเภอปากท่า จังหวัดอุตรดิตถ์ ตั้งอยู่ห่างจากที่ว่าการอำเภอปากท่า ประมาณ 16 กิโลเมตร และห่างจากศาลากลางจังหวัด ประมาณ 104 กิโลเมตร มีเนื้อที่ประมาณ 112.27 ตารางกิโลเมตร หรือ ประมาณ 70,168 ไร่ มีอาณาเขตติดต่อกับ

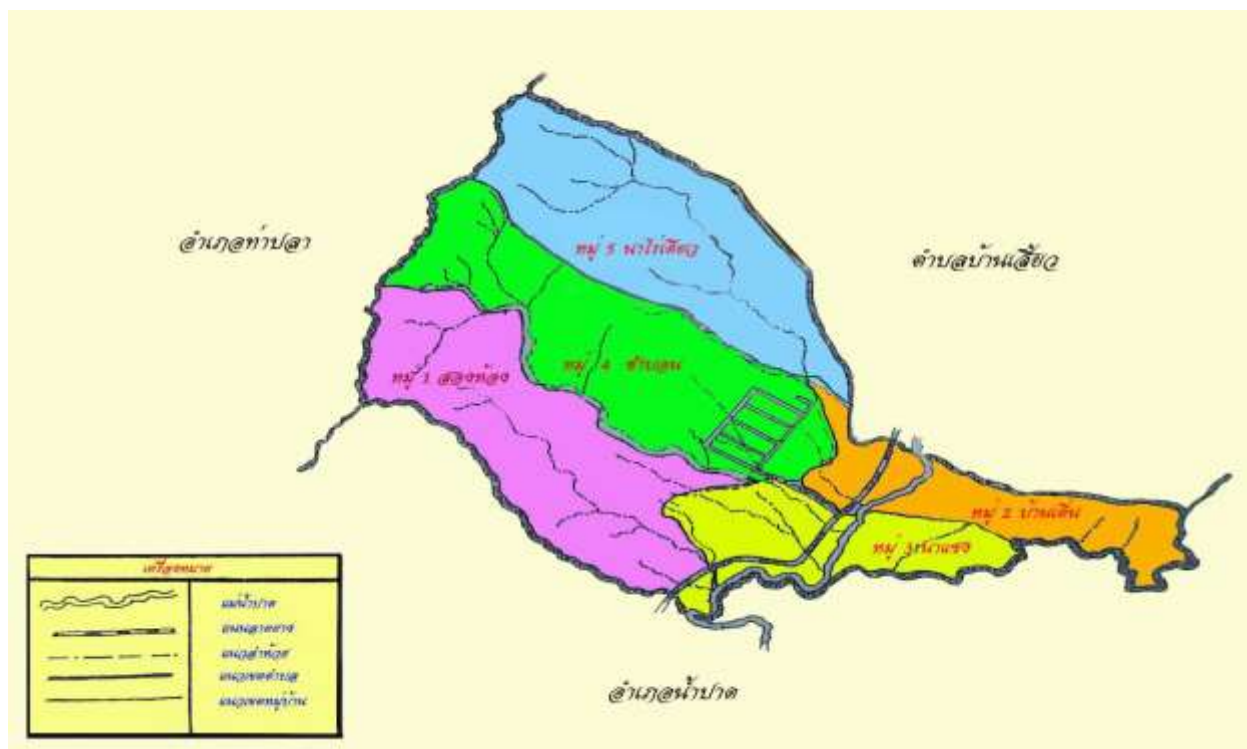
ทิศเหนือ	ติดต่อกับ	ตำบลบ้านเสี้ยว	อำเภอปากท่า	จังหวัดอุตรดิตถ์
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ	ตำบลห้วยมุ่น	อำเภอน้ำป่าด	จังหวัดอุตรดิตถ์
ทิศใต้	ติดต่อกับ	ตำบลเด่นเหล็ก	อำเภอน้ำป่าด	จังหวัดอุตรดิตถ์
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ	ตำบลท่าแฝก	อำเภอท่าปลา	จังหวัดอุตรดิตถ์

ลักษณะภูมิประเทศและภูมิอากาศ ตำบลสองห้องพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบสลับภูเขา และเป็นที่ราบลุ่มในบางพื้นที่ พื้นที่มีลักษณะสูงต่ำ ไม่เป็นแนวราบ พื้นที่โดยทั่วไปประกอบไปด้วย พื้นที่ป่าไม้ที่สาธารณะ ที่อยู่อาศัย และที่ทำการเกษตร ภูมิอากาศ เป็นแบบร้อนชื้น ประกอบด้วย 3 ฤดู คือฤดูร้อน เริ่มตั้งแต่เดือนมีนาคม ถึงเดือน พฤษภาคม ฤดูฝน เริ่มตั้งแต่เดือนมิถุนายน ถึงเดือน ตุลาคม ฤดูหนาว เริ่มตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน ถึงเดือน กุมภาพันธ์ อุณหภูมิสูงสุดโดยเฉลี่ย 38 องศาเซลเซียส อุณหภูมิต่ำสุดโดยเฉลี่ย 20 องศาเซลเซียส

ข้อมูลพื้นฐานที่สำคัญของท้องถิ่น เขตการปกครอง ตำบลสองห้องแบ่งเขตการปกครองออกเป็น 5 หมู่บ้าน 928 ครัวเรือน ประกอบด้วย

1. หมู่ที่ 1 บ้านสองห้อง จำนวน 247 ครัวเรือน กำนัน นายฉัพพล ดาแวน
2. หมู่ที่ 2 บ้านเค้น จำนวน 206 ครัวเรือน ผู้ใหญ่บ้าน นายเสริฐ ฝุยดา
3. หมู่ที่ 3 บ้านนาแซง จำนวน 115 ครัวเรือน ผู้ใหญ่บ้าน นางวัน ปันโสม
4. หมู่ที่ 4 บ้านซำบอน จำนวน 202 ครัวเรือน ผู้ใหญ่บ้าน นายจิระเดช ลาสนธิ
5. หมู่ที่ 5 บ้านนาไร่เดี่ยว จำนวน 158 ครัวเรือน ผู้ใหญ่บ้าน นายสมศักดิ์ มีมา

หมายเหตุ ข้อมูลจากสำนักบริหารการทะเบียน กรมการปกครอง (อำเภอปากท่า) 31 มีนาคม พ.ศ. 2557

ภาพที่ 2 แผนที่ตำบลสองห้อง อำเภอฝางท่า จังหวัดอุดรดิตถ์

ที่มา : แผนพัฒนาตำบลสองห้อง (31 มีนาคม พ.ศ. 2557)

ประชากร จำนวนประชากร 3,061 คน แยกเป็น ชาย 1,514 คน และหญิง 1,547 คน
ประกอบด้วย

1. หมู่ที่ 1 บ้านสองห้อง จำนวน 801 คน แยกเป็น ชาย 393 คน หญิง 408 คน
2. หมู่ที่ 2 บ้านเด่น จำนวน 663 คน แยกเป็น ชาย 318 คน หญิง 345 คน
3. หมู่ที่ 3 บ้านนาแซง จำนวน 368 คน แยกเป็น ชาย 190 คน หญิง 178 คน
4. หมู่ที่ 4 บ้านชำบอน จำนวน 632 คน แยกเป็น ชาย 301 คน หญิง 331 คน
5. หมู่ที่ 5 บ้านนาไร่เดียว จำนวน 597 คน แยกเป็น ชาย 312 คน หญิง 285 คน

ข้อมูลด้านการเกษตร

1. พื้นที่ทำการเกษตร ประมาณ 9,427 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 8.92
2. ข้าวนาปี ประมาณ 2,280 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 2.16

3. ข้าวโพด	ประมาณ	307	ไร่	คิดเป็นร้อยละ	0.29
4. ถั่วเหลือง	ประมาณ	120	ไร่	คิดเป็นร้อยละ	0.11
5. มะขามหวาน	ประมาณ	1,300	ไร่	คิดเป็นร้อยละ	1.23
6. เลี้ยงปลาในบ่อดิน	ประมาณ	7	ไร่	คิดเป็นร้อยละ	0.007
7. พื้นที่การเกษตรอื่น	ประมาณ	5,413	ไร่	คิดเป็นร้อยละ	5.12

ด้านเศรษฐกิจ สภาพเศรษฐกิจของตำบลสองห้อง ในปี พ.ศ. 2557 ประชากรมีรายได้เฉลี่ยต่อคนต่อปี 53,227.40 บาท

1. หมู่ที่ 1 บ้านสองห้อง	ประชากรมีรายได้เฉลี่ยต่อคนต่อปี	52,155	บาท
2. หมู่ที่ 2 บ้านเด่น	ประชากรมีรายได้เฉลี่ยต่อคนต่อปี	46,050	บาท
3. หมู่ที่ 3 บ้านนาแซง	ประชากรมีรายได้เฉลี่ยต่อคนต่อปี	45,771	บาท
4. หมู่ที่ 4 บ้านชำบอน	ประชากรมีรายได้เฉลี่ยต่อคนต่อปี	53,027	บาท
5. หมู่ที่ 5 บ้านนาไร่เดียว	ประชากรมีรายได้เฉลี่ยต่อคนต่อปี	69,134	บาท

จากข้อมูล จปฐ. ตำบลสองห้อง ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2557

ด้านสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐาน

1. โทรศัพท์สาธารณะในเขตพื้นที่ 16 เลขหมาย
2. ไฟฟ้าใช้ในครัวเรือนครบทุกครัวเรือน
3. ระบบประปาในพื้นที่มี 5 แห่ง
4. มีหอกระจายข่าวในพื้นที่ทุกหมู่บ้าน รวม 5 แห่ง
5. ไฟฟ้าสาธารณะ (ไฟฟ้าส่องสว่าง) 62 จุด
6. มีถนนในพื้นที่รวม 52 สาย
 - ถนนลาดยาง 2 สาย
 - ถนนลูกรัง 28 สาย
 - ถนนคอนกรีต 22 สาย
7. สะพาน 8 แห่ง
8. แม่น้ำ 1 สาย
9. ลำห้วย 6 สาย

ด้านพาณิชยกรรมและการบริการ ด้านพาณิชยกรรมและบริการในเขตพื้นที่ตำบลสองห้อง มีสถานบริการน้ำมัน จำนวน 5 แห่ง และมีร้านค้าทั่วไป จำนวน 27 แห่ง

ด้านการท่องเที่ยว แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ได้แก่ สุสานหอยล้านปี บ้านนาไร่เดียว

ด้านการศึกษา สถานศึกษาในพื้นที่ตำบลสองห้อง ซึ่งบริหารจัดการโดยภาครัฐในระดับ ประถมศึกษา มีจำนวน 5 แห่ง คือ

1. โรงเรียนวัดหนองหิน มีนักเรียน 62 คน เป็นชาย 32 คน หญิง 30 คน บุคลากร 11 คน
2. โรงเรียนบ้านเดิน มีนักเรียน 46 คน เป็นชาย 22 คน หญิง 24 คน บุคลากร 7 คน
3. โรงเรียนบ้านนาแซง มีนักเรียน 44 คน เป็นชาย 24 คน หญิง 20 คน บุคลากร 6 คน
4. โรงเรียนบ้านชำบอน มีนักเรียน 45 คน เป็นชาย 19 คน หญิง 26 คน บุคลากร 6 คน
5. โรงเรียนบ้านนาไร่เดียว มีนักเรียน 58 คน เป็นชาย 30 คน หญิง 28 คน บุคลากร 7 คน

รวมมีนักเรียนในปีการศึกษา 2557 รวม 255 คน แยกเป็น ชาย 127 คน เป็นหญิง 128 คน มี บุคลากรทางการศึกษา รวม 37 คน

*** ข้อมูล ณ วันที่ 10 มิถุนายน พ.ศ. 2557***

การสาธารณสุข ในพื้นที่ตำบลสองห้องมีสถานบริการด้านสาธารณสุข ในสังกัดกระทรวง สาธารณสุข จำนวน 1 แห่ง มีบุคลากรทางการสาธารณสุข ประจำสถานี จำนวน 3 คน

การรักษาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ในพื้นที่ตำบลสองห้อง มีป้อมตำรวจเป็นผู้รักษา ความปลอดภัยในพื้นที่ จำนวน 1 แห่ง โดยมีเจ้าหน้าที่ตำรวจจากสถานีตำรวจภูธรอำเภอปากท่อ จำนวน 4 อัตรา สับเปลี่ยนมาเป็นผู้รักษาการตลอดเวลา และยังมีอาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน พร้อมด้วย กองกำลังพิทักษ์ถิ่น ในทุกหมู่บ้านเป็นผู้คอยช่วยเหลือภารกิจของตำรวจในพื้นที่อีกจำนวน 145 คน

ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จากสภาพพื้นที่ส่วนใหญ่ ประชาชนจะมีการประกอบ อาชีพทางเกษตรกรรม ได้แก่ การทำนา ทำสวน ทำไร่ โดยทำนาปลูกข้าวเป็นหลัก ซึ่งนอกเหนือจากการ ปลูกข้าวแล้ว ยังมีการทำสวนปลูกมะขามหวานอีกทางหนึ่งด้วย

ขนบธรรมเนียมประเพณีที่สำคัญ

1. งานประเพณีลอยกระทง
2. งานแข่งขันกีฬาและนันทนาการ
3. งานบวชนาคสามัคคีและสามเณรภาคฤดูร้อน

4. งานประเพณีสงกรานต์
5. งานประเพณีสงกรานต์น้ำป้อนและรดน้ำดำหัวผู้สูงอายุ
6. งานประเพณีแห่เทียนจำนำพรรษา

3.3 วิธีการเก็บข้อมูล

3.3.1 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการจัดเก็บข้อมูลของการศึกษานี้ อาศัยการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง และการสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง (unstructured interview) โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview)

ในการสัมภาษณ์ ผู้ศึกษาใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (in-depth interview) ตามในประเด็น การศึกษาการรับรู้เรื่องการบริหารจัดการน้ำอ่างเก็บน้ำห้วยเล็ศ การสัมภาษณ์ทำให้ผู้ศึกษาได้มีปฏิสัมพันธ์ต่อหน้ากับผู้ให้ข้อมูล โดยผู้ศึกษาใช้คำถามปลายเปิดเพื่อให้ผู้ให้ข้อมูลสามารถแสดงความคิดเห็นได้อย่างมีอิสระและมีการทดลองใช้แนวทางการสัมภาษณ์ในพื้นที่ศึกษา ตลอดจนมีการปรับเปลี่ยนการใช้คำ รูปแบบประโยคและการเรียงคำถามในประเด็นการสัมภาษณ์ให้เหมาะสมกับความเข้าใจของผู้ให้ข้อมูลแต่ละท่าน โดยก่อนเริ่มการดำเนินการสัมภาษณ์ ผู้ศึกษาได้เริ่มจากการแนะนำตัว บอกถึงหัวข้องานการศึกษานี้และวัตถุประสงค์ในการสัมภาษณ์ หากผู้ให้ข้อมูลไม่สะดวกในการให้ข้อมูลสามารถปฏิเสธหรือยุติการสัมภาษณ์ได้ตลอดเวลา ตลอดจนขออนุญาตบันทึกเสียงและจดบันทึก ในการระหว่างการสัมภาษณ์ ผู้ศึกษาชี้แจงถึงการรักษาความเป็นส่วนตัวของผู้ให้สัมภาษณ์โดยใช้นามสมมติ ซึ่งไม่ก่อให้เกิดความเสียหายต่อผู้ให้ข้อมูล และจะไม่เปิดเผยข้อมูลจากการสัมภาษณ์แก่ผู้อื่น หากไม่ได้รับการอนุญาต วิธีการสัมภาษณ์สำหรับทุกกลุ่มตัวอย่างเริ่มจากการถามนำถึงประเด็นที่ต้องการถาม เมื่อได้รับคำตอบเบื้องต้นจึงเป็นการถามต่อเพื่อเจาะลึกในประเด็นเดิม รวมถึงการถามซ้ำ หากตอบไม่ตรงกับประเด็นที่ได้ถาม และถามทวนสอบคำตอบของผู้ถูกสัมภาษณ์ เพื่อให้ความเข้าใจของผู้ศึกษาในคำตอบที่ได้รับตรงกับความเข้าใจของผู้สัมภาษณ์ จากนั้นจึงผสมผสานเทคนิคการฟัง การบรรยาย การถามซ้ำ และการขอให้ยกตัวอย่างเวลาในการสัมภาษณ์ขึ้นอยู่กับความร่วมมือนของผู้ให้ข้อมูลแต่ละราย รวมถึงอาจมีการติดต่อขอสัมภาษณ์ซ้ำใหม่อีกครั้งหากข้อมูลที่ได้รับไม่เพียงพอต่อการวิเคราะห์

ประเด็นคำถาม	ตัวอย่างข้อคำถาม
การนำเข้าเรื่อง	<ul style="list-style-type: none"> - ท่านอยู่จังหวัดอุดรติดต่อกี่ปีแล้ว - ท่านใช้น้ำจากแหล่งใด - ท่านทำการเกษตรจากแหล่งใด - ท่านเคยประสบปัญหาน้ำไม่เพียงพอบางเปล่า
การรับรู้เกี่ยวกับการบริหารจัดการน้ำ	<ul style="list-style-type: none"> - ท่านมีนโยบายการแก้ปัญหาเรื่องการบริหารน้ำอย่างไร - ปัจจุบันท่านมีการบริหารจัดการน้ำในพื้นที่อย่างไรบ้าง - อะไรที่เป็นปัญหาอุปสรรคต่อการบริหารจัดการน้ำมากที่สุด

ภาพที่ 3 แนวทางการสัมภาษณ์

โดยสรุปผู้ศึกษาทำการลงพื้นที่ในช่วงเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2565 ใช้เวลา 3 วัน การสัมภาษณ์ครั้งหนึ่งใช้เวลาโดยเฉลี่ย 20-30 นาที กลุ่มตัวอย่างเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (purposive sampling) โดยแบ่งภาคส่วนที่เกี่ยวข้องออกเป็น 3 กลุ่ม ประกอบด้วย ดังปรากฏในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ตารางผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ	เพศ	อายุ	ระยะเวลาในพื้นที่ (ปี)	ภูมิหลังที่เกี่ยวข้องในการจัดการน้ำ	ภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง
เจ้าหน้าที่ฝ่ายจัดสรรน้ำและปรับปรุงระบบชลประทาน (ชลป.)	ชาย	30-39	6	จบ การ ศึ ก ษ า ค ำ น วิศวกรรมชลประทาน ประสบการณ์จัดสรรน้ำในพื้นที่ 6 ปี และพื้นที่อื่นมากกว่า 10 ปี	ฝ่ายจัดสรรน้ำของภาครัฐ

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ	เพศ	อายุ	ระยะเวลา ในพื้นที่ (ปี)	ภูมิหลังที่เกี่ยวข้องในการ จัดการน้ำ	ภาคส่วนที่ เกี่ยวข้อง
เจ้าหน้าที่องค์การบริหาร ส่วนตำบลสองห้อง คนที่ 1 (ฐพ.1)	ชาย	50-55	50	ประสบการณ์ทำงานบริหาร ท้องถิ่น มากกว่า 15 ปี	กลุ่มรัฐท้องถิ่น และพัฒนา ส่งเสริม การเกษตร
เจ้าหน้าที่ส่งเสริม การเกษตรตำบลสองห้อง คนที่ 2 (ฐพ.2)	หญิง	40-45	11	จบการศึกษาด้าน การเกษตร ประสบการณ์ การให้คำแนะนำเกษตรกร ในพื้นที่ 11 ปี และพื้นที่ อื่นมากกว่า 5 ปี	กลุ่มรัฐท้องถิ่น และพัฒนา ส่งเสริม การเกษตร
ประธานกลุ่มผู้ใช้น้ำฝาย ห้วยเลิศ คนที่ 1 (กษ.1)	ชาย	60-65	65	ปลูกข้าว มากกว่า 40 ปี	กลุ่มผู้ใช้น้ำ
เกษตรกร หมู่ที่ 4 คนที่ 2 (กษ.2)	ชาย	40-45	40	ปลูกข้าว มากกว่า 35 ปี	กลุ่มผู้ใช้น้ำ
เกษตรกร หมู่ที่ 4 คนที่ 3 (กษ.3)	ชาย	55-60	58	ปลูกข้าวและทำเมล็ดพันธุ์ มากกว่า 30 ปี	กลุ่มผู้ใช้น้ำ

3.3.2 การประมวลผลและการวิเคราะห์ข้อมูล

การประมวลผลและวิเคราะห์ข้อมูลเป็นขั้นตอนที่เกิดขึ้นเมื่อเสร็จสิ้นการเก็บข้อมูลในแต่ละวัน โดยมีรายละเอียด ดังนี้

เมื่อผู้ศึกษาเสร็จสิ้นการเก็บข้อมูลในแต่ละครั้ง ผู้ศึกษาจะประมวลข้อมูล โดยการทำบันทึกและถอดข้อความจากเทปเสียงรายวัน เป็นการถอดเทปคำต่อคำ และตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลด้วยการฟังซ้ำ โดยข้อมูลที่ยังขาดความชัดเจนจะถูกศึกษาเพิ่มในการสัมภาษณ์ครั้งถัดไป

การดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลเริ่มจากการนำข้อมูลที่ได้มาจัดเรียงตามลำดับที่ต้องการศึกษา เช่น สถานการณ์ปัจจุบัน การจัดการผลกระทบที่เกิดขึ้น หลังจากนั้นจึงทำการวิเคราะห์เนื้อหา โดยอาศัยแนวทางการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

หลังจากการวิเคราะห์ข้อมูลเสร็จสิ้น การนำเสนอข้อมูลที่ได้รับจากการศึกษา ผู้ศึกษาจะอ้างอิงข้อมูลที่ได้เก็บรวบรวมโยการหิยขกคำพูดจากการถอดคลิปเสียงสัมภาษณ์ที่ไม่ผ่านการตีความใด ๆ โดยคำพูดจะอยู่ในเครื่องหมายอัญประกาศคู่ (“”) และอ้างอิงผู้ที่กล่าวคำพูดด้วยนามสมมติ

3.3.3 การตรวจสอบความน่าเชื่อถือได้ของข้อมูล

ในการศึกษาครั้งนี้ เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลจากหลายแหล่ง เป็นการสร้างความน่าเชื่อถือของข้อมูลเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครอบคลุมความจริงหลากหลายที่เกิดขึ้นจากหลายมุมมอง ได้แก่ การสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ให้ข้อมูลที่แตกต่างกัน ประสบการณ์ที่ได้พบเห็นและรับรู้ เอกสารที่เกี่ยวข้อง เช่น แผนพัฒนาท้องถิ่น การพูดคุยโต้ตอบกัน เพื่อให้สามารถตีความข้อมูลให้ใกล้เคียงกับความจริงมากที่สุด

บทที่ 4

ผลการศึกษา

ผลการการศึกษาเรื่อง การรับรู้เรื่องการบริหารจัดการน้ำในพื้นที่ชลประทานอ่างเก็บน้ำห้วยเลิศรวบรวม โดยใช้แบบสัมภาษณ์ รวมทั้งศึกษาจากแหล่งข้อมูลทุติยภูมิต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง และวิเคราะห์ข้อมูลผลกระทบทั้งเชิงบวกและลบในบริบทของการรับรู้ เพื่ออธิบายความแตกต่างของการรับรู้ระหว่างผู้มีส่วนที่เกี่ยวข้อง และเปรียบเทียบความแตกต่างของการรับรู้ รายละเอียดผลการนำเสนอ ดังนี้

4.1 การรับรู้

จากการพูดคุยสัมภาษณ์กับภาคส่วนที่เกี่ยวข้องทำให้ผู้ศึกษาทราบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการรับรู้สามารถเกิดขึ้นได้ในตัวบุคคลผู้รับรู้ ในเป้าหมายที่รับรู้ และในบริบทหรือสถานการณ์ โดยปัจจัยด้านการให้คุณค่า ความสนใจประสบการณ์ และความคาดหวังมีผลให้เกิดการรับรู้ที่แตกต่างกันในแต่ละบุคคล ดังรายละเอียดต่อไปนี้

4.1.1 ฝ่ายจัดสรรน้ำ

ฝ่ายจัดสรรน้ำรับรู้เกี่ยวกับสิทธิในการเข้าถึงน้ำเป็นของส่วนร่วม ทุกคนมีสิทธิใช้น้ำได้เท่าที่จำเป็นแก่ประโยชน์ ในกิจกรรมในที่ดินของตนเอง โดยไม่ก่อเหตุความเดือดร้อนหรือเสียหายแก่คนอื่น ดังคำกล่าวตอนหนึ่งของเจ้าหน้าที่จัดสรรน้ำและปรับปรุงระบบชลประทาน

“น้ำสาธารณะเป็นของส่วนร่วม ทุกคนมีสิทธิในการเข้าถึงน้ำได้” (ชป.)

เจ้าหน้าที่ฝ่ายจัดสรรน้ำและปรับปรุงระบบชลประทาน ได้กล่าวไว้ซึ่งเป็นไปตามที่ระบุไว้ในพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ. 2561 ดังภาพที่ 4 เอกสารอินโฟกราฟิก จากเว็บสำนักงานทรัพยากรน้ำแห่งชาติ

เจ้าหน้าที่ฝ่ายจัดสรรน้ำและปรับปรุงระบบชลประทาน มีมุมมองเกี่ยวกับการจัดสรรน้ำและการบริหารจัดการน้ำว่าต้องคำนึงถึงน้ำเพื่อการอุปโภค บริโภค ให้แก่ชุมชน และการสร้างความมั่นคงของน้ำภาคการผลิตเพื่อพัฒนาแหล่งกักเก็บน้ำและระบบส่งน้ำใหม่พร้อมทั้งจัดหาน้ำในพื้นที่เกษตรน้ำฝน รวมถึงการอนุรักษ์ฟื้นฟูสภาพป่าต้นน้ำที่เสื่อมโทรม และลดการชะล้างพังทลายของดินในพื้นที่

ต้นน้ำและพื้นที่ลาดชัน ตามแผนแม่บทการบริหารจัดการน้ำของประเทศ แต่ความเป็นจริงในแง่ของการสรรจัดน้ำต้องอาศัยหลายหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการน้ำเข้ามาจัดการร่วมกัน ดังคำกล่าวของเจ้าหน้าที่จัดสรรน้ำและปรับปรุงระบบชลประทาน ซึ่งสอดคล้องกับร่างโครงสร้างศูนย์บริหารจัดการน้ำส่วนหน้า ข้อมูลจากกองอำนวยการน้ำแห่งชาติ ดังภาพที่ 5 ตามประกาศกองอำนวยการน้ำแห่งชาติ อ้างเอกสารรายงานสถานการณ์และการบริหารจัดการน้ำ ฤดูแล้งปี 2564/65 วันที่ 18 มีนาคม 2565 ดังภาพที่ 6 แต่จากการสังเกตการณ์ ผู้ศึกษาได้ลงพื้นที่ และพูดคุยกับเกษตรกรแล้วเห็นว่า อ่างเก็บน้ำชำรุคไม่สามารถใช้งานได้ จึงประเมินประเมินว่า การดำเนินการไม่ได้เป็นไปตามแผนแม่บท ในมุมมองของเจ้าหน้าที่ก็จะมีการปกป้องตัวเอง ว่าไม่สามารถแก้ไขปัญหาค้นหน่วยงานเดียวกันต้องมีหลายภาคส่วนเข้ามาช่วยกันบริหารจัดการ ภาพสภาพอ่างเก็บน้ำที่ชำรุคและระบบส่งน้ำชลประทาน ดังภาพที่ 7

“การบริหารจัดการน้ำ ก็เป็นไปตามแผนแม่บทการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของประเทศ” (ขป.)

ภาพที่ 4 เอกสารอินโฟกราฟฟิค สำนักงานทรัพยากรน้ำแห่งชาติ

ภาพที่ 7 สภาพอ่างเก็บน้ำที่ชำรุดและระบบชลประทาน

ในด้านการปรับตัวต่อความไม่แน่นอน เจ้าหน้าที่จัดสรรน้ำและปรับปรุงระบบชลประทาน ระบุว่าจากเทคโนโลยี นวัตกรรม และการเข้าถึงฐานข้อมูลได้ในปัจจุบัน สามารถวางแผนและคาดการณ์สถานการณ์น้ำในอนาคต เพื่อเตรียมความพร้อมรับมือต่อความไม่แน่นอน อ้างอิงตามเอกสารรายงานสถานการณ์น้ำภาพรวมของประเทศ และการคาดการณ์ลักษณะอากาศใน 7 วันข้างหน้า ตามช่องทางFacebook ดังภาพที่ 8

“สมัยนี้ดี ข้อมูลเยอะ มีอินเทอร์เน็ตก็เปิดดูได้แล้ว” (ชป.)

มุมมองของเจ้าหน้าที่จัดสรรน้ำและปรับปรุงระบบชลประทาน อาจจะโทษคนอื่น เช่น ที่ปรับตัวไม่ได้ เนื่องจากเกษตรกรไม่เข้าถึงข้อมูล มีข้อมูลในอินเทอร์เน็ตที่เผยแพร่ จากกองอำนาจการน้ำแห่งชาติ กรมชลประทาน เผยแพร่เป็นสาธารณะให้ทุกคนได้รับรู้ข้อมูลได้อย่างทั่วถึง จึงรับรู้ที่เกษตรกรไม่มีความพยายาม หรือยังไม่ทราบว่าต้องหาข้อมูลจากแหล่งไหน การดำเนินการเผยแพร่ตามช่องทางดังกล่าวมีความเพียงพอแล้ว และปัจจุบันมีการสื่อสารทางกลุ่มไลน์ ซึ่งการส่งข้อมูลข่าวสารสถานการณ์น้ำในปัจจุบันเป็นเรื่องที่ง่ายและรวดเร็วมาก

การเข้าถึงข้อมูลรายงานสถานการณ์การบริหารจัดการน้ำ และข้อมูลสถิติต่าง ๆ ที่สามารถดาวน์โหลดข้อมูลจากอินเทอร์เน็ต ทำให้เจ้าหน้าที่จัดสรรน้ำและปรับปรุงระบบชลประทาน มองว่าสถานการณ์น้ำอยู่ภายใต้การควบคุมของตัวเอง และรู้สึกสามารถวางแผนเตรียมพร้อมได้

เจ้าหน้าที่จัดสรรน้ำและปรับปรุงระบบชลประทานมีมุมมองเกี่ยวกับความเสี่ยงต่อการขาดแคลนน้ำ ระบุว่าความเสี่ยงนี้เกิดจากผลกระทบภาวะโลกร้อน ซึ่งมีแนวโน้มว่าจะเกิดบ่อยขึ้นต่อเนื่อง ทำให้เกิดภาวะแล้ง ฝนไม่ตกตามฤดูกาล และเกิดจากการบุกรุกพื้นที่ป่าเสื่อมโทรมของเกษตรกรเข้าไปแผ้วถางทำการเกษตรเพิ่มมากขึ้น ทำให้ต้นไม้ถูกตัด ไม่ก่อให้เกิดความชุ่มชื้นในดิน

ภาพที่ 8 การคาดหมายลักษณะอากาศใน 7 วันข้างหน้า กรมอุตุนิยมวิทยา

4.1.2 รัฐท้องถิ่นและพัฒนาส่งเสริมการเกษตร

รัฐท้องถิ่นและพัฒนาส่งเสริมการเกษตรรับรู้เกี่ยวกับสิทธิในการเข้าถึงน้ำเป็นของประชาชนที่อาศัยอยู่ในเส้นทางน้ำ ตั้งแต่ต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ และหมายถึงประชาชนที่มีสระน้ำของตนเอง อยู่ในที่ดินที่มีสิทธิในการเข้าถึงน้ำ

เจ้าหน้าที่ อบต.สองห้อง มองว่าผู้ที่จะทำหน้าที่จัดสิทธิในการเข้าถึงน้ำเป็นหน้าที่ของกรมชลประทาน ในการจัดสรรน้ำอย่างเป็นธรรมต่อเกษตรกร ตั้งแต่ต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ

“ต้องดูแล ให้ประชาชน ได้ใช้น้ำ ตั้งแต่ต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ” (ฐพ.1)

เจ้าหน้าที่ อบต.สองห้องมองว่าเกี่ยวกับการจัดสรรน้ำและการบริหารจัดการน้ำ ระบุว่าน้ำต้นทุนมีอยู่มาก แต่ไม่สามารถกักเก็บหรือนำมาใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เป็นสาเหตุที่ทำให้ประสบกับปัญหาทั้งภัยแล้งและน้ำท่วม วิธีการบริหารจัดการน้ำ ที่สำคัญ คือ พัฒนาแหล่งน้ำ เพื่อกักเก็บน้ำเวลาน้ำหลาก หรือน้ำฝน และเป็นแหล่งสำรองน้ำไว้ใช้ในหน้าแล้ง

“อบต. พยายามจัดทำแผนพัฒนา เพื่อของบประมาณมาพัฒนาแหล่งน้ำของตำบล” (ฐพ.1)

รัฐท้องถิ่นได้มีความพยายามที่จะพัฒนาแหล่งน้ำในพื้นที่ของตนเองให้มากขึ้น ความคาดหวังที่จะได้งบประมาณ ในการก่อสร้างเครื่องมือในการกักเก็บน้ำ แต่ไม่ได้ให้ความสำคัญต่อการบริหารจัดการน้ำในพื้นที่แต่ให้ความสำคัญมากกับงานก่อสร้างมากกว่างานบริหารจัดการน้ำที่ไม่จำเป็นต้องใช้งบประมาณ ซึ่งการบริหารจัดการน้ำต้องมองทั้งระบบลุ่มน้ำ ไม่ใช่แค่ขอบเขตการปกครองของตนเอง การที่จะสร้างสิ่งก่อสร้างในพื้นที่ต้นน้ำ อาจก่อให้เกิดปัญหาต่อพื้นที่ปลายน้ำ ดังกล่าวตอนหนึ่งของเจ้าหน้าที่ อบต.สองห้อง

“ถึงช่วงฤดูหน้าฝนก็ได้แต่ยืนมองน้ำ ที่ไหลไป ไม่สามารถเก็บไว้ทำการเกษตรได้ ก็มีความรู้สึกเสียดาย” (ฐพ.1)

เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรตำบลสองห้องมองว่าเกี่ยวกับการปรับตัวต่อความไม่แน่นอน ระบุว่าปัจจุบันสามารถปรับตัวต่อความไม่แน่นอนของน้ำได้ ด้วยการวางแผนปฏิทินการเพาะปลูก เก็บเกี่ยวให้เร็วขึ้น และส่งเสริมให้ความรู้การปลูกพืชที่ใช้น้ำน้อยแต่ให้ผลผลิตที่ดี ดังความกล่าวตอนหนึ่งของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรตำบลสองห้อง อ้างถึงข้อมูลสำนักการเกษตรอำเภอปากท่า เข้มเขียนการดำเนินงานของ ศคช. และ ศพก. เครือข่ายอำเภอปากท่า **ดังภาพที่ 9**

“ในชุมชนมีศูนย์การเรียนรู้เกษตรแปลงใหญ่ ทางกรเกษตรเข้ามาให้ความรู้เป็นประจำ” (ฐพ.2)

เจ้าหน้าที่ อบต.สองห้องมองว่าเกี่ยวกับความเสี่ยงต่อการขาดแคลนน้ำ ระบุว่าความเสี่ยงนี้เกิดขึ้นจากการขยายตัวของเมืองที่เพิ่มมากขึ้น การเพิ่มขึ้นของอุตสาหกรรมที่ต้องใช้น้ำมาก การเพิ่มพื้นที่ทำเกษตรกรรม ทำให้มีความต้องการการใช้น้ำที่เพิ่มมากขึ้น และที่สำคัญการฝนไม่ตกตามฤดูกาล และบางครั้งตกให้เมือง ไม่ตกในสถานที่ ที่สามารถเก็บกักได้

“บ้านเรือนเพิ่มมากขึ้น ในพื้นที่ฝนก็ไม่ค่อยตก ปัจจุบันชาวบ้านต้องซื้อน้ำใช้” (ฐพ.1)

ภาพที่ 9 ภาพข่าวการลงพื้นที่ของเกษตรอำเภอฟากท่า

4.1.3 กลุ่มผู้ใช้น้ำ

กลุ่มผู้ใช้น้ำมีการรับรู้เกี่ยวกับสิทธิในการเข้าถึงน้ำ กล่าวคือ ประชาชนกลุ่มผู้ใช้น้ำฝ่ายห้วยเลิศมีความเห็นว่าเกษตรกรที่อยู่ในเส้นทางน้ำควรได้รับสิทธิในการเข้าถึงน้ำก่อน ส่วนตัวแทนของเกษตรกรเห็นว่าคนที่ทำอาชีพการเกษตรที่มีแนวเส้นทางน้ำพาดผ่านควรมีสิทธิในการเข้าถึงน้ำก่อน สิทธิการเข้าถึงน้ำมีการรับรู้ไม่แตกต่างกัน คือ เกษตรที่มีแปลงที่ดินในแนวเส้นทางน้ำพาดผ่านในบริเวณพื้นที่ควรมีสิทธิในการเข้าถึงน้ำก่อน ดังคำกล่าวตอนหนึ่งของประชาชนผู้ใช้น้ำฝ่ายห้วยเลิศ

“น้ำเป็นของทุกคน แต่การส่งน้ำ ต้องให้กับคนที่มที่ดินที่อยู่ใกล้กับน้ำนั้นก่อน” (กษ.1)

เกษตรกรมองว่าเกี่ยวกับการจัดสรรน้ำและการบริหารจัดการน้ำ ระบุว่า การจัดสรรน้ำและการบริหารจัดการน้ำต้องมีเจ้าหน้าที่ชลประทานหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้ามาวางแผน ดูแล และให้ความช่วยเหลือร่วมกับเกษตรกรและคนในชุมชนอย่างต่อเนื่อง ซึ่งปัจจุบันเกษตรกรในหมู่บ้านต้องช่วยเหลือกันเองยังไม่ได้รับการสนับสนุนหรือการเข้ามาช่วยเหลือจากภาครัฐ

เกษตรกรมองว่าเกี่ยวกับการปรับตัวต่อความไม่แน่นอน ระบุว่าความไม่แน่นอนมีค่อนข้างสูง แต่กลุ่มผู้ใช้น้ำไม่สามารถปรับตัวได้เพราะเคยทำแต่การเกษตรแบบดั้งเดิมตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษ ถ่ายทอดกันมา ซึ่งปัจจัยหลักก็คือน้ำ จะมาเปลี่ยนแปลงตอนอายุเยอะ ค่อนข้างลำบาก ต้องอาศัยภาครัฐเข้ามาช่วยเหลือ ดังภาพที่ 10

“น้ำไม่มีก็ไม่รู้จะทำอะไร ต้องคอยเลี้ยงหลาน และให้ลูกๆ ไปทำงานที่กรุงเทพ” (กษ.3)

ภาพที่ 10 ภาพบรรยากาศการสัมภาษณ์เกษตรกรในพื้นที่

เกษตรกรเกี่ยวกับความเสี่ยงต่อการขาดแคลนน้ำ ระบุว่าในพื้นที่ที่มีความเสี่ยงมาก เพราะปัจจุบันเกษตรกรต้องซื้อน้ำใช้ น้ำเพื่อการทำเกษตรก็ต้องอาศัยน้ำฝนเพียงอย่างเดียว “ฝนตกไม่เยอะ ไม่มีน้ำไปเลี้ยงต้นข้าวทำให้แห้งตาย” (กษ.2)

4.2 การเปรียบเทียบการรับรู้ของภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง

ตารางที่ 3 เปรียบเทียบการรับรู้ของภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง

มิตการรับรู้	ฝ่ายจัดสรรน้ำของรัฐ	รัฐท้องถิ่นและฝ่ายส่งเสริมการเกษตร	กลุ่มผู้ใช้น้ำ
สิทธิในการเข้าถึงน้ำ	ทรัพยากรน้ำเป็นส่วนรวม ทุกคนมีสิทธิในการเข้าถึง ใช้ประโยชน์เท่าที่จำเป็น ในที่ดินของตัวเอง โดยไม่ก่อให้เกิดความเสียหายต่อผู้อื่น	ประชาชนที่อาศัยอยู่ในเส้นทางน้ำพาดผ่าน ตั้งแต่ต้นน้ำ กลางน้ำ ปลายน้ำ และมีสระน้ำในไร่นาของตัวเอง จะมีสิทธิในการเข้าถึงน้ำ	เกษตรกรที่มีแปลงนาอยู่ในแนวพาดผ่านของเส้นทางน้ำ ควรจะมีสิทธิในการเข้าถึงน้ำ
การจัดสรรน้ำและการบริหารจัดการน้ำ	การจัดสรรต้องคำนึงถึงน้ำอุปโภค บริโภคก่อน แล้วจึงพัฒนาแหล่งกักเก็บน้ำและจัดทำระบบส่งน้ำให้พื้นที่เกษตรน้ำฝน	ภาครัฐควรพัฒนาแหล่งน้ำ เพื่อกักเก็บน้ำเวลาน้ำหลาก หรือน้ำฝน และเป็นแหล่งสำรองน้ำไว้ใช้ในหน้าแล้ง	เจ้าหน้าที่ชลประทานหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรเข้ามาวางแผน ดูแล และให้ความช่วยเหลือร่วมกับเกษตรกรและคนในชุมชน
การปรับตัวต่อความไม่แน่นอนจากน้ำ	เจ้าหน้าที่ฝ่ายจัดสรรน้ำและปรับปรุงระบบชลประทาน มองว่า	เจ้าหน้าที่ส่งเสริมเกษตรมองว่าสามารถวางแผนเปลี่ยนปฏิทิน	เกษตรกรมองว่าการปรับตัวเป็นเรื่องยาก เพราะความเคยชิน และ

มติการรับรู้	ฝ่ายจัดสรรน้ำของรัฐ	รัฐท้องถิ่นและฝ่ายส่งเสริมการเกษตร	กลุ่มผู้ใช้น้ำ
	สามารถวางแผนจัดการได้ ด้วยเทคโนโลยี เนื่องจากติดตามข้อมูล และมีสถิติที่ชัดเจน เกษตรกรควรจะนำข้อมูลที่มีมาใช้ในการตัดสินใจจะทำให้ปรับตัวได้ดีขึ้น	การปลูกพืช เร่งการเก็บเกี่ยวให้เร็วขึ้น หรือ เปลี่ยนมาเป็นพืชใช้น้ำน้อย	ต้องอาศัยการช่วยเหลือจากภาครัฐ
ความเสี่ยงต่อการขาดแคลนน้ำ	เกษตรกรมีความเสี่ยงต่อการขาดแคลนน้ำในพื้นที่ เพราะผลกระทบจากภาวะโลกร้อน	เกษตรกรมีความเสี่ยงมาก จากความต้องการใช้น้ำ ที่เพิ่มมากขึ้นทุกปี	เกษตรกรมีความเสี่ยงสูง ปัจจุบันเกษตรกรต้องซื้อทั้งน้ำกินและน้ำใช้

4.2.1 สิทธิในการเข้าถึงน้ำ

จากการเปรียบเทียบสิทธิในการเข้าถึงน้ำ พบความขัดแย้งระหว่างฝ่ายจัดสรรน้ำของรัฐกับรัฐท้องถิ่นและฝ่ายส่งเสริมการเกษตรและกลุ่มผู้ใช้น้ำ ฝ่ายจัดสรรน้ำของรัฐมองว่าทรัพยากรน้ำเป็นของส่วนร่วม ทุกคนมีสิทธิที่จะเข้าถึงตามความจำเป็นของกิจกรรม โดยต้องไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อบุคคลอื่น แต่รัฐท้องถิ่นและฝ่ายส่งเสริมการเกษตรและกลุ่มผู้ใช้น้ำ มองว่าสิทธิในการเข้าถึงน้ำควรเป็นของคนที่มีแหล่งน้ำพาดผ่านในที่ดินของตัวเองจึงควรมีสิทธิในการเข้าถึงน้ำ

เนื่องจากภูมิหลังของแต่ละกลุ่มมีความเข้าใจในสิทธิการเข้าถึงน้ำ ที่ไม่เหมือนกัน เช่น เจ้าหน้าที่ฝ่ายจัดสรรน้ำและปรับปรุงระบบชลประทาน ปฏิบัติงานเป็นส่วนราชการค่อนข้างมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ เป็นอย่างดี แต่ทางด้านรัฐกับรัฐท้องถิ่นและฝ่ายส่งเสริมการเกษตร มีมุมมองตามประสบการณ์ที่ตนเองอยู่ในพื้นที่ ว่าสิทธิในการเข้าถึงน้ำ ต้องดูแลตั้งแต่ต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ เพราะอาจจะเคยประสบปัญหาการเข้าถึงน้ำของคนปลายน้ำที่อาจ

ไม่ได้รับน้ำ นอกจากนี้ มุมมองของกลุ่มผู้ใช้น้ำยังมีความแตกต่างกันตามบริบทของพื้นที่การเกษตร ระยะทาง เช่น เกษตรกรที่อยู่ต้นน้ำจะให้คุณค่าต่อการเข้าถึงน้ำได้ง่าย และมีความคาดหวังว่าจะได้รับน้ำก่อนเพราะอาศัยอยู่ใกล้แหล่งน้ำนั้น

ทั้งนี้ ความแตกต่างของการรับรู้ดังกล่าว น่าจะเกิดจาก ภูมิหลังของแต่ละบุคคล ประสบการณ์ที่ผ่านมาในการเข้าถึงน้ำในอดีต และบริบทของพื้นที่ รวมถึงระยะทางของการเข้าถึงแหล่งน้ำในปัจจุบัน จึงทำให้มีมุมมองการรับรู้เกี่ยวกับสิทธิในการเข้าถึงน้ำที่แตกต่างกัน

4.2.2 การจัดสรรน้ำและการบริหารจัดการน้ำ

จากการเปรียบเทียบการจัดสรรน้ำและการบริหารจัดการน้ำ พบว่ามีเพียงกลุ่มผู้ใช้น้ำ ที่มองว่าการจัดสรรน้ำและการบริหารจัดการน้ำเป็นหน้าที่ของชลประทานและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับน้ำ โดยต้องให้กลุ่มผู้ใช้น้ำเข้าเป็นส่วนร่วม ในการวางแผนบริหารจัดการน้ำชุมชนของตนเอง ซึ่งฝ่ายจัดสรรน้ำของรัฐกับรัฐท้องถิ่นและฝ่ายส่งเสริมการเกษตรมีมุมมองว่าการจัดสรรน้ำต้องเป็นไปตามแผนแม่บทการบริหารจัดการน้ำของประเทศ และควรมีสิ่งก่อสร้างที่เกี่ยวกับการพัฒนาแหล่งน้ำเพิ่มเติมในพื้นที่เพื่อกักเก็บน้ำ

เนื่องจากกลุ่มผู้ใช้น้ำ อาจมีประสบการณ์เกี่ยวกับผลกระทบการขาดแคลนน้ำ ที่ไม่ได้รับการจัดสรรน้ำอย่างเป็นธรรม หรือไม่ได้รับทราบข้อมูลปริมาณน้ำในพื้นที่ และมีความคาดหวังที่จะเข้าร่วมวางแผนการบริหารจัดการน้ำร่วมกับภาครัฐ แต่ทางด้านฝ่ายจัดสรรน้ำของรัฐกับรัฐท้องถิ่นและฝ่ายส่งเสริมการเกษตร ให้ความสำคัญความรู้ในเชิงการบริหารจัดการน้ำเป็นแบบแผนตามระบบที่เคยปฏิบัติมา ให้คุณค่าต่อปริมาณน้ำทำจึงมีมุมมองว่าจะสร้างสิ่งที่สามารถกักเก็บน้ำไว้ในพื้นที่ ซึ่งแตกต่างกับกลุ่มผู้ใช้น้ำที่คาดหวังให้ภาครัฐเข้ามาบริหารจัดการน้ำมากกว่าสิ่งก่อสร้าง

ทั้งนี้ ความแตกต่างของการรับรู้ดังกล่าว น่าจะเกิดจากประสบการณ์เกี่ยวกับผลกระทบการขาดแคลนน้ำ ความคาดหวังต่อความช่วยเหลือจากภาครัฐ และการให้คุณค่าต่อปริมาณน้ำทำ

4.2.3 การปรับตัวต่อความไม่แน่นอนจากน้ำ

จากการเปรียบเทียบการปรับตัวต่อความไม่แน่นอนจากน้ำ พบความขัดแย้งระหว่างกลุ่มผู้ใช้น้ำ กับฝ่ายจัดสรรน้ำของรัฐและรัฐท้องถิ่นและฝ่ายส่งเสริมการเกษตร กลุ่มผู้ใช้น้ำมองว่าไม่สามารถ

ปรับตัวต่อความไม่แน่นอนจากน้ำได้ แต่ฝ่ายจัดสรรน้ำของรัฐและรัฐท้องถิ่นและฝ่ายส่งเสริมการเกษตร มองว่าสามารถปรับตัวต่อความไม่แน่นอนจากน้ำได้

เนื่องจากกลุ่มผู้ใช้มีทัศนคติยึดติดกับประสบการณ์ ภูมิปัญญา ที่เคยทำการเกษตรแบบดั้งเดิมที่ต้องอาศัยน้ำเป็นปัจจัยหลัก ถ้าไม่มีน้ำก็ไม่สามารถที่จะทำการเกษตรในอนาคตได้ ไม่อยากปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลง แต่ฝ่ายจัดสรรน้ำของรัฐและรัฐท้องถิ่นและฝ่ายส่งเสริมการเกษตร มีความเห็นว่าปัจจุบันมีเทคโนโลยี นวัตกรรม ที่ทันสมัย สามารถช่วยวางแผนการเพาะปลูก และการทำเกษตรสมัยใหม่ที่สามารถใช้น้ำน้อยมาทดแทนมากขึ้น

ทั้งนี้ ความแตกต่างของการรับรู้ดังกล่าว น่าจะเกิดจากความใส่ใจ และประสบการณ์ที่เคยปฏิบัติกันมา

4.2.4 ความเสี่ยงต่อการขาดแคลนน้ำ

จากการเปรียบเทียบความเสี่ยงต่อการขาดแคลนน้ำ พบว่าทั้งสามกลุ่มมีความเห็นเดียวกันในมุมมองความเสี่ยงต่อการขาดแคลนน้ำจะมีมาก ถึงมากขึ้น

เนื่องจากสถานการณ์ภาวะโลกร้อน ที่เป็นผลกระทบอย่างมากทั่วโลก และมีการขยายตัวของเมืองที่เพิ่มมากขึ้น ย่อมส่งผลต่อความต้องการน้ำที่เพิ่มมากขึ้น ท่ามกลางทรัพยากรที่จำกัดอยู่ในปัจจุบัน

ทั้งนี้ ความแตกต่างของการรับรู้ดังกล่าว น่าจะเกิดจากประสบการณ์เกี่ยวกับผลกระทบการขาดแคลนน้ำที่ผ่านมา

บทที่ 5

บทสรุป

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการรับรู้เรื่องการบริหารจัดการน้ำในพื้นที่ชลประทานอ่างเก็บน้ำห้วยลิส เพื่ออธิบายความแตกต่างของการรับรู้ระหว่างผู้มีส่วนที่เกี่ยวข้องและเปรียบเทียบความแตกต่างของการรับรู้ โดยใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ ผ่านการสัมภาษณ์ สังเกตการณ์ และศึกษาเอกสารเป็นวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล และอาศัยแนวทางการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ผลจากการศึกษาสามารถได้ข้อสรุปผลการศึกษา การอภิปรายการศึกษา ตลอดจนข้อเสนอแนะจากการศึกษาดังนี้

5.1 สรุปผลการศึกษา

จากการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการรับรู้ของภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ผู้ศึกษาได้สรุปประเด็นสำคัญดังนี้

5.1.1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการรับรู้ของภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง

การรับรู้เกี่ยวกับสิทธิในการเข้าถึงน้ำ พบว่า ฝ่ายจัดสรรน้ำมองว่าทรัพยากรน้ำเป็นส่วนรวม ทุกคนมีสิทธิในการเข้าถึง ใช้ประโยชน์เท่าที่จำเป็น ในที่ดินของตนเอง โดยไม่ก่อให้เกิดความเสียหายต่อผู้อื่น กลุ่มรัฐท้องถิ่นและฝ่ายส่งเสริมการเกษตร มองว่าประชาชนที่อาศัยอยู่ต้นน้ำ กลางน้ำ ปลายน้ำ และประชาชนที่มีสระน้ำในไร่นาของตัวเอง จะมีสิทธิในการเข้าถึงน้ำ และกลุ่มผู้ใช้น้ำมองว่าเกษตรกรที่มีแปลงนาอยู่ในแนวพาดผ่านของเส้นทางน้ำ ควรจะมีสิทธิในการเข้าถึงน้ำ

การรับรู้เกี่ยวกับการจัดสรรน้ำและการบริหารจัดการน้ำ พบว่า ฝ่ายจัดสรรน้ำมองว่าการจัดสรรต้องคำนึงถึงน้ำอุปโภค บริโภคก่อน แล้วจึงพัฒนาแหล่งกักเก็บน้ำและจัดทำระบบส่งน้ำให้พื้นที่เกษตรน้ำฝน กลุ่มรัฐท้องถิ่นและฝ่ายส่งเสริมการเกษตร มองว่าควรพัฒนาแหล่งน้ำ เพื่อกักเก็บน้ำเวลาน้ำหลาก หรือน้ำฝน และเป็นแหล่งสำรองน้ำไว้ใช้ในหน้าแล้ง และกลุ่มผู้ใช้น้ำมองว่าเจ้าหน้าที่ชลประทานหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรเข้ามาวางแผน คูแฉก และให้ความช่วยเหลือร่วมกับเกษตรกรและคนในชุมชน

การรับรู้เกี่ยวกับการปรับตัวต่อความไม่แน่นอนจากน้ำ พบว่า ฝ่ายจัดสรรน้ำมองว่าสามารถวางแผนจัดการได้ ด้วยเทคโนโลยี เนื่องจากติดตามข้อมูลและมีสถิติที่ชัดเจน กลุ่มรัฐท้องถิ่นและฝ่ายส่งเสริมการเกษตรมองว่าสามารถวางแผนเปลี่ยนพฤติกรรมการปลูกพืช เร่งการเก็บเกี่ยวให้เร็วขึ้น หรือเปลี่ยนมาเป็นพืชใช้น้ำน้อย และกลุ่มผู้ใช้น้ำมองว่าการปรับตัวเป็นเรื่องยาก เพราะความเคยชิน และต้องอาศัยการช่วยเหลือจากภาครัฐ

การรับรู้เกี่ยวกับความเสี่ยงต่อการขาดแคลนน้ำ พบว่าฝ่ายจัดสรรน้ำมองว่ามีความเสี่ยงต่อการขาดแคลนน้ำในพื้นที่ เพราะผลกระทบจากภาวะโลกร้อน กลุ่มรัฐท้องถิ่นและฝ่ายส่งเสริมการเกษตรมองว่ามีความเสี่ยงมาก จากความต้องการใช้น้ำของพื้นที่ ที่เพิ่มมากขึ้นทุกปี และกลุ่มผู้ใช้น้ำมองว่ามีความเสี่ยงสูง ปัจจุบันเกษตรกร ต้องซื้อทั้งน้ำกินและน้ำใช้

5.1.2 ผลการวิเคราะห์การเปรียบเทียบการรับรู้ของภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง

การเปรียบเทียบสิทธิในการเข้าถึงน้ำ พบว่า รัฐท้องถิ่นและฝ่ายส่งเสริมการเกษตรและกลุ่มผู้ใช้น้ำมีความเห็นแตกต่างกับฝ่ายจัดสรรน้ำของรัฐ เนื่องจากความสนใจของแต่ละกลุ่มมีความเข้าใจในสิทธิการเข้าถึงน้ำ ตามประสบการณ์ของบุคคล ทำให้มีมุมมองต่างกันตามศักยภาพการเข้าถึงน้ำ เช่น เกษตรที่อยู่ต้นน้ำจะให้คุณค่าต่อการเข้าถึงน้ำได้ง่าย และมีความคาดหวังว่าจะได้รับน้ำก่อนเพราะอาศัยอยู่ใกล้แหล่งน้ำนั้น ความแตกต่างของการรับรู้เกิดจากภูมิหลังของแต่ละบุคคล ประสบการณ์ที่ผ่านมาในการเข้าถึงน้ำในอดีต และบริบทของพื้นที่ รวมถึงระยะทางของการเข้าถึงแหล่งน้ำในปัจจุบัน จึงทำให้มีมุมมองการรับรู้เกี่ยวกับสิทธิในการเข้าถึงน้ำที่แตกต่างกัน

การเปรียบเทียบการจัดสรรน้ำและการบริหารจัดการน้ำ พบว่ากลุ่มผู้ใช้น้ำเพียงกลุ่มเดียว ที่มองว่าการจัดสรรน้ำและการบริหารจัดการน้ำเป็นหน้าที่ของชลประทานและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับน้ำ โดยต้องให้กลุ่มผู้ใช้น้ำเข้าเป็นส่วนร่วม ในการวางแผนบริหารจัดการน้ำชุมชนของตนเอง เนื่องจากกลุ่มผู้ใช้น้ำ อาจมีประสบการณ์ที่ไม่ได้รับการจัดสรรน้ำอย่างเป็นธรรม หรือไม่ได้รับทราบข้อมูลปริมาณน้ำในพื้นที่ และมีความหวังที่จะเข้าร่วมวางแผนการบริหารจัดการน้ำกับภาครัฐ ความแตกต่างของการรับรู้เกิดจากประสบการณ์เกี่ยวกับผลกระทบการขาดแคลนน้ำ ความคาดหวังต่อความช่วยเหลือจากภาครัฐ และการให้คุณค่าต่อปริมาณน้ำทำ

การเปรียบเทียบการปรับตัวต่อความไม่แน่นอนจากน้ำ พบว่า ฝ่ายจัดสรรน้ำของรัฐและรัฐท้องถิ่นและฝ่ายส่งเสริมการเกษตรมีความเห็นแตกต่างกับกลุ่มผู้ใช้น้ำ เนื่องจากกลุ่มผู้ใช้น้ำมีความรู้สึกยึด

ติดกับประสบการณ์ ภูมิปัญญา ที่เคยทำการเกษตรแบบดั้งเดิมที่ต้องอาศัยน้ำเป็นปัจจัยหลัก ถ้าไม่มีน้ำก็ไม่สามารถที่จะทำการเกษตรในอนาคตได้ ไม่อยากปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลง แต่ฝ่ายจัดสรรน้ำของรัฐ และรัฐท้องถิ่นและฝ่ายส่งเสริมการเกษตรมองว่าปัจจุบันที่เทคโนโลยีที่ทันสมัย มีนวัตกรรมที่สามารถช่วยวางแผนการเพาะปลูก และมีเทคโนโลยีการเกษตรสมัยใหม่ที่สามารถใช้น้ำน้อย ความแตกต่างของการรับรู้เกิดจากความใส่ใจ และประสบการณ์ที่เคยปฏิบัติกันมา

การเปรียบเทียบความเสี่ยงต่อการขาดแคลนน้ำ พบว่า ทั้งสามกลุ่มมีความเห็นเดียวกันในมุมมองความเสี่ยงต่อการขาดแคลนน้ำจะมีมาก ถึงมากขึ้น เนื่องจากสถานการณ์ภาวะโลกร้อน และมีการขยายตัวของเมืองที่เพิ่มมากขึ้น ข่อมส่งผลต่อความต้องการน้ำที่เพิ่มมากขึ้น ความแตกต่างของการรับรู้เกิดจากประสบการณ์เกี่ยวกับผลกระทบการขาดแคลนน้ำที่ผ่านมา

5.2 อภิปรายผล

ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่า การรับรู้ที่การรับรู้เกี่ยวกับสิทธิในการเข้าถึงน้ำ การรับรู้เกี่ยวกับการจัดสรรน้ำและการบริหารจัดการน้ำ การรับรู้เกี่ยวกับการปรับตัวต่อความไม่แน่นอนจากน้ำ และการรับรู้เกี่ยวกับความเสี่ยงต่อการขาดแคลนน้ำ เป็นไปตามกรอบแนวคิดที่ใช้เกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อรับรู้ ซึ่งการที่บุคคลเกิดมุมมองต่อสิ่งหรือเหตุการณ์เดียวกันแตกต่างกันเป็นผลมาจากการรับรู้ที่แตกต่างกัน ซึ่งประกอบด้วยปัจจัยหลายอย่างที่มีอิทธิพลบิดเบือนกระบวนการรับรู้ เดิมศักดิ์ คทวนิช (2546) ได้กล่าวถึงปัจจัยสำคัญดังกล่าว 2 ประการ คือ ปัจจัยในตัวบุคคลผู้รับรู้ ปัจจัยในสิ่งเร้าหรือเป้าหมายที่รับรู้ โดย วิเชียร วิทยอุดม (2554) และ วิภาส ทองสุทธิ (2552) ได้กล่าวถึงปัจจัยสำคัญที่เพิ่มมาอีกประการหนึ่ง นั่นคือ ปัจจัยในบริบทสถานการณ์

ในการศึกษานี้ พบว่า การรับรู้เกี่ยวกับสิทธิในการเข้าถึงน้ำ พบความแตกต่างของการรับรู้ขึ้นอยู่กับปัจจัยผู้รับในด้านประสบการณ์ เนื่องจากการรับรู้ของบุคคลเกิดขึ้น โดยอาศัยความรู้เดิมหรือประสบการณ์ที่สะสมในสมองเป็นเครื่องช่วยในการแปลความหมายของสิ่งที่รับรู้ ด้วยเหตุนี้ การรับรู้จะถูกต้องชัดเจน หรือผิดพลาดเพียงใดจึงขึ้นอยู่กับประสบการณ์ที่บุคคลมีอยู่รวมถึงประสบการณ์ที่แตกต่างกันของแต่ละบุคคลขึ้นอยู่กับวัยและการเรียนรู้จากสังคมด้วยเช่นกัน และบริบทหรือสถานการณ์ สิ่งแวดล้อมในขณะที่บุคคลมองเห็นสิ่งของหรือเหตุการณ์ส่งผลกระทบต่อรับรู้ วิเชียร วิทย

อุดม (2554) รวมถึงระยะทางของการเข้าถึงแหล่งน้ำในปัจจุบัน จึงทำให้มีมุมมองการรับรู้เกี่ยวกับสิทธิในการเข้าถึงน้ำที่แตกต่างกัน

ในการศึกษานี้ พบว่า การรับรู้เกี่ยวกับการจัดสรรน้ำและการบริหารจัดการน้ำ พบความแตกต่างของการรับรู้ขึ้นอยู่กับปัจจัยในด้านประสบการณ์ เนื่องจากการรับรู้ของบุคคลเกิดขึ้นโดยอาศัยความรู้เดิมหรือประสบการณ์ที่สะสมในสมองเป็นเครื่องช่วยในการแปลความหมายของสิ่งที่รับรู้ ด้วยเหตุนี้ การรับรู้จะถูกต้องชัดเจน หรือผิดพลาดเพียงใดจึงขึ้นอยู่กับประสบการณ์ที่บุคคลมีอยู่รวมถึงประสบการณ์ที่แตกต่างกันของแต่ละบุคคลขึ้นอยู่กับวัยและการเรียนรู้จากสังคมเกี่ยวกับผลกระทบการขาดแคลนน้ำ ความคาดหวังต่อสิ่งเร้า บุคคลมักมีความคาดหวังต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งหรือสถานการณ์หนึ่งไว้ล่วงหน้า ซึ่งความคาดหวังเป็นปัจจัยที่ทำให้บุคคลเกิดความสนใจที่จะรับรู้สิ่งเร้าหรือสถานการณ์ดังกล่าว เช่น ความคาดหวังต่อความช่วยเหลือจากภาครัฐ และการให้คุณค่าต่อสิ่งที่รับรู้ บุคคลจะมีความสนใจและใส่ใจมากขึ้นต่อสิ่งเร้าที่บุคคลให้คุณค่าและความสำคัญต่อปริมาณน้ำท่า

ในการศึกษานี้ พบว่า การรับรู้เกี่ยวกับการปรับตัวต่อความไม่แน่นอนจากน้ำ พบความแตกต่างของการรับรู้ขึ้นอยู่กับปัจจัยด้านความสนใจ ความใส่ใจ และการเลือกที่จะรับรู้สิ่งเร้า สภาพแวดล้อมของมนุษย์มีสิ่งเร้าอยู่มากมาย ซึ่งสามารถกระตุ้นกระบวนการรับสัมผัสและการรับรู้ให้เกิดขึ้นได้อยู่ตลอดเวลา แต่บุคคลจะเลือกรับรู้สิ่งเร้าเฉพาะที่ตนมีความสนใจหรือให้ความใส่ใจก่อนเป็นอย่างแรก ดังนั้น การเลือกที่จะรับรู้สิ่งเร้าของบุคคลนั้นขึ้นอยู่กับปัจจัยความสนใจและความใส่ใจของบุคคล ตลอดจนคุณสมบัติบางประการของสิ่งเร้าว่าสามารถดึงดูดให้เกิดการรับรู้ได้มากเพียงใด โดยคุณสมบัติของสิ่งเร้าดังกล่าวจะกล่าวอย่างละเอียดในหัวข้อถัดไป และด้านประสบการณ์ เนื่องจากการรับรู้ของบุคคลเกิดขึ้นโดยอาศัยความรู้เดิมหรือประสบการณ์ที่สะสมในสมองเป็นเครื่องช่วยในการแปลความหมายของสิ่งที่รับรู้ ด้วยเหตุนี้ การรับรู้จะถูกต้องชัดเจน หรือผิดพลาดเพียงใดจึงขึ้นอยู่กับประสบการณ์ที่บุคคลมีอยู่รวมถึงประสบการณ์ที่แตกต่างกันของแต่ละบุคคลขึ้นอยู่กับวัยและการเรียนรู้จากสังคมที่เคยปฏิบัติกันมา

ในการศึกษานี้ พบว่า การรับรู้เกี่ยวกับความเสี่ยงต่อการขาดแคลนน้ำ พบความแตกต่างของการรับรู้ขึ้นอยู่กับปัจจัยด้านประสบการณ์ เนื่องจากการรับรู้ของบุคคลเกิดขึ้นโดยอาศัยความรู้เดิมหรือประสบการณ์ที่สะสมในสมองเป็นเครื่องช่วยในการแปลความหมายของสิ่งที่รับรู้ ด้วยเหตุนี้ การรับรู้

จะถูกต้องชัดเจน หรือผิดพลาดเพียงใดจึงขึ้นอยู่กับประสบการณ์ที่บุคคลมีอยู่รวมถึงประสบการณ์ที่แตกต่างกันของแต่ละบุคคลขึ้นอยู่กับวัยและการเรียนรู้จากสังคมเกี่ยวกับผลกระทบการขาดแคลนน้ำ

5.3 ข้อเสนอแนะ

5.3.1 ข้อเสนอแนะในการบริหารจัดการน้ำในพื้นที่

จากการศึกษาการรับรู้เรื่องการบริหารจัดการน้ำในพื้นที่ชลประทานอ่างเก็บน้ำห้วยเลิศ ผู้ศึกษามีข้อเสนอแนะในการบริหารจัดการน้ำในพื้นที่ชลประทานอ่างเก็บน้ำห้วยเลิศ ให้มีการจัดทำบันทึกข้อตกลงร่วมกันกับทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องในระดับพื้นที่ เรื่องการบริหารจัดการน้ำ สร้างกระบวนการต้นแบบการบริหารน้ำระดับชุมชน และสนับสนุนการสร้างเครือข่ายอาสาสมัครทรัพยากรน้ำ ในระดับชุมชน โดยมีกระบวนการเสริมสร้างความรู้ ความเข้าใจ และทักษะ จากความร่วมมือสนับสนุนทั้งภาครัฐ และเอกชน เปิดพื้นที่สาธารณะในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำอย่างบูรณาการ

5.3.2 ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป

จากการศึกษาการรับรู้เรื่องการบริหารจัดการน้ำในพื้นที่ชลประทานอ่างเก็บน้ำห้วยเลิศ ผู้ศึกษามีข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป ให้จัดประชุมสนทนากลุ่ม (Focus group) โดยเชิญภาคส่วนที่เกี่ยวข้องมาร่วมพูดคุยเพื่ออภิปรายกัน โดยมีมุ่งประเด็นการสนทนาไปยังเรื่องการรับรู้การบริหารจัดการน้ำ และจะได้รับทราบประเด็นของการรับรู้ของแต่ละภาคส่วนโดยตรง เพื่อหาแนวทางการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในพื้นที่ร่วมกัน

บรรณานุกรม

- Alemayehu, A., & Bewket, W. (2017). Smallholder farmers' coping and adaptation strategies to climate change and variability in the central highlands of Ethiopia Local Environment, 22(7), 825-839. Doi:10.1080/13549839.2017.1290058
- Gornall, J. M., & Jones, G.R. (2007). Understanding and Managing Organizational Behavior (5th ed.). Upper Saddle River: Pearson Education.
- กรมทรัพยากรน้ำ. (2546). เอกสารบทสรุปผู้บริหาร. (อัดสำเนา) นโยบายประเทศที่เกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. กรุงเทพฯ: ศูนย์สภานาถพร้าว
- กรมอุตุนิยมวิทยา คาดหมายพยากรณ์อากาศ 7 วันข้างหน้า สืบค้นจาก https://www.tmd.go.th/7-day_forecast.php
- เกษม จันทร์แก้ว. (2541). หลักการจัดการลุ่มน้ำ. กรุงเทพฯ: ภาควิชาอนุรักษ์วิทยา คณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
- จิราภรณ์ หะยีปี. 2553. บทบาทของเทศบาลตำบลในการจัดการทรัพยากรน้ำ พื้นที่ทะเลน้อย. การค้นคว้าอิสระปริญญาโท สาขาบริหารการเกษตร สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- เดิมศักดิ์ คทวนิช. (2546). จิตวิทยาทั่วไป. กรุงเทพฯ: ซีเอ็ดเคชั่น
- ปธาน สุวรรณมงคล. (2540). การพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ. (พิมพ์ ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์กองกลาง สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน
- ปราโมทย์ ไม้กลัด. (2525) คู่มืองานเขียนดินขนาดเล็กและฝาย. พิมพ์ครั้งที่ 3 นนทบุรี : สมาคมศิษย์เก่าวิศวกรรมชลประทานนนทบุรี,
- มยุรี จุ้ยพริก และคณะ (2556). พัฒนาการความร่วมมือในการบริหารจัดการสายน้ำ แบบบูรณาการ โดยการใช้ความรู้นิเวศวิทยาท้องถิ่น จังหวัดสตูล สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย
- วิเชียร วิทยาอุดม. (2554) พฤติกรรมองค์กร (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: ธนรัชการพิมพ์.

วิชัย สุภาโสด. 2552. แนวคิดการพัฒนาทรัพยากรน้ำเพื่อการเกษตร. สำนักอุทกวิทยา และบริหารน้ำ,
กรมชลประทาน. ค้นวันที่ 10 มิถุนายน 2554. จาก
www.rid.go.th/thaicid/_5_article/2549/03Water_Agri.pdf.

วิภาส ทองสุทธิ. (2552). พฤติกรรมองค์กร. กรุงเทพฯ:อินทเกษ.

สำนักงานทรัพยากรแห่งชาติ. (2565). เอกสารรายงานสถานการณ์น้ำภาพรวมของประเทศ สืบค้นจาก
<http://www.onwr.go.th/>

องค์การบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตำบลสองห้อง สภาพททั่วไปและข้อมูลพื้นฐาน อบต.สอง
ห้อง สืบค้นจาก <http://www.songhongutt.go.th/index.php?action=history>

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ นามสกุล

นางสาวเชิญขวัญ แซ่มประสพ

ประวัติการศึกษา

รัฐศาสตร์

มหาวิทยาลัยรามคำแหง

ประสบการณ์การทำงาน

พ.ศ. 2553 – 2565

นักวิชาการด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน บริษัท ดีไว พลัส จำกัด ทำหน้าที่ ประสานงาน โครงการและวางแผนการจัดการด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน กำหนดกลุ่มเป้าหมาย วิธีการจัดการมีส่วนร่วม การวางแผนการใช้สื่อประชาสัมพันธ์ การจัดการเพื่อให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการรับฟังความคิดเห็นของโครงการ